

Betydningen af studenternes sociale baggrund før og efter reformen

Effekter af gymnasireformen

Fag	ECTS	Karakter	Vægt		Særlige oplysninger	
			Karakter	ECTS	Institution	Termin
Dansk A, mdt.	1	7	C	-	-	
Dansk A, skr.	1	4	C	-	-	
Engelsk A, mdt.	1	4	D	1	4	
Engelsk A, skr.	2	10	D	1	7	D
Historie A	1	10	B	-	7	C
Matematik A, mdt.	1	10	B	-	7	C
Matematik A, skr.	1	10	B	1	-	C
Dansk fortsættersprog B, mdt.	0,75	7	B	1	12	-
Dansk fortsættersprog B, skr.	0,75	7	C	1,5	10	A
Matematik B, mdt.	0,75	10	C	-	10	B
Matematik B, skr.	0,75	7	B	1,5	-	B
Indsøfag B	1,5	7	C	-	7	-
Idret C	1	7	C	-	-	C
Idret C	1	4	C	1	-	-
Idret C	1	02	D	-	7	-
Idret C	1	7	E	-	-	C
Idret C	1	7	C	-	-	-
Idret C	1	10	C	-	-	-
Idret C	1	4	B	-	-	-
Idret C	-	-	D	-	-	-
Idret C	-	-	-	1	-	-
Idret C	-	-	-	2	7	-

Betydningen af studenternes sociale baggrund før og efter reformen

Effekter af gymnasireformen

2012

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

**Betydningen af studenternes
sociale baggrund før og efter reformen**

© 2012 Danmarks Evalueringsinstitut
Trykt hos Rosendahls-Schultz grafisk a/s

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Bestilles hos:
Alle boghandlere

40,- kr. inkl. moms
ISBN 978-87-7958-670-3
Foto: Thomas Søndergaard

Indhold

Forord	5
1 Resume	7
1.1 Resultater	7
1.2 Perspektivering	10
2 Indledning	13
2.1 Baggrund	13
2.1.1 Nyskabelserne i reformen	14
2.2 Formål	18
2.3 Metode	18
2.3.1 Inddeling i socialgrupper	19
2.3.2 Vi isolerer effekten af reformen	21
3 Resultater	23
3.1 Den sociale baggrunds betydning for karaktergennemsnittet	23
3.2 Den sociale baggrunds betydning i studieretningsprojektet	28
3.2.1 Stx	29
3.2.2 Hhx	30
3.2.3 Htx	31
3.3 Den sociale baggrunds betydning i AT og studieområdet	32
3.3.1 AT på stx	33
3.3.2 Studieområdet på hhx	35
3.3.3 Studieområdet på htx	36
3.4 Den sociale baggrunds betydning i de enkelte fag	37
3.4.1 Dansk på hhx, htx og stx	40
3.4.2 Historie på stx	47

3.4.3	Engelsk på hhx, htx og stx	50
3.4.4	Fysik på stx og htx	58
3.4.5	Matematik på hhx, htx og stx	61
3.5	Længde på videregående uddannelse	65

Appendiks

Appendiks A:	Uddybende om metoden	67
--------------	----------------------	----

Forord

I 2005 trådte den største reform af de gymnasiale uddannelser i mange år i kraft. EVA har allerede gennemført adskillige evalueringer af reformen. Men først nu er det muligt at analysere nogle af effekterne af reformen. EVA har i 2009 igangsat en undersøgelse, der løber til 2014. Her følger vi de første årgange efter reformen, fra de afslutter gymnasiet, til de forhåbentlig er godt i gang med en videregående uddannelse. Formålet er at belyse betydningen af gymnasireformen på en række dimensioner: betydning af elevernes sociale baggrund for gymnasiekarakterer, valg af videregående uddannelse samt frafald fra videregående uddannelser.

EVA fremlægger i denne rapport de første resultater fra undersøgelsen. I rapporten belyser vi sammenhængen mellem studenternes sociale baggrund og deres gymnasiekarakterer og ser på, hvor vidt studenternes sociale baggrund har fået større betydning for deres karakterer og uddannelsesvalg med reformens ikrafttrædelse.

Rapporten bidrager med ny viden om betydningen af elevernes sociale baggrund for deres præstationer, og giver dermed et væsentligt input til en aktuel debat på uddannelsesområdet. Vi håber rapporten vil inspirere og kvalificere debatten.

God læselyst!

Agi Csonka
Direktør for EVA

1 Resume

I 2005 trådte en ny gymnasireform i kraft. I den offentlige debat er det blevet hævdet, at gymnasireformen som en utilsigtet effekt gør det vanskeligere for elever fra uddannelsesfremmede hjem at præstere på de gymnasiale uddannelser, og reformen hævdes dermed at forstærke betydningen af den sociale arv. I indeværende rapport fremlægges resultaterne af en undersøgelse, hvor EVA har testet denne påstand ved at undersøge, hvordan forskellige socialgruppers gymnasiekarakterer udvikler sig fra 2006 (før reformen) til 2009 (efter reformen). I undersøgelsen har vi indplaceret studenterne i fire socialgrupper, der primært er dannet ud fra deres forældres uddannelsesniveau.

Undersøgelsen omfatter studenter fra de treårige gymnasiale uddannelser. I rapporten fokuseres der på, om der er sket ændringer i socialgruppernes karaktergennemsnit på eksamensbeviset, samt om der er sket karakterændringer i fem store fag på de gymnasiale uddannelser: dansk, historie, engelsk, fysik og matematik. Derudover fokuseres der på to af reformens store nyskabelser: studieretningsprojektet og de store flerfaglige timerammer, almen studieforberedelse (AT) på stx og studieområdet på hhx og htx.

Rapporten indeholder også resultaterne af en indledende analyse af, om gymnasireformen har haft betydning for socialgruppernes valg af videregående uddannelse. Denne indledende analyse fokuserer på længden af de videregående uddannelser, som de unge går i gang med efter studentereksamen.

1.1 Resultater

Analysen viser at karakterforskelle mellem socialgrupperne er øget efter reformen for alle tre treårige gymnasiale uddannelser. Herved lader det til at gymnasireformen har øget betydningen af den sociale baggrund. Den øgede betydning af social baggrund viser sig for alle de ovennævnte områder, som har været fokus for undersøgelsen.

Karaktergennemsnittet

Analysen af det samlede karaktergennemsnit viser, at karakterforskellen mellem socialgrupperne er øget efter reformen på alle tre gymnasieretninger. På stx gælder dette både første og anden årgang efter reformen, mens det for hhx og htx kun gælder anden årgang, altså den årgang, der blev studenter i 2009. Det er væsentligt at bemærke, at der ikke er nogen socialgrupper på de treårige gymnasiale uddannelser, der er faldet i karaktergennemsnit. De øgede karakterforskelle skyldes udelukkende, at de øvre socialgrupper har haft en større karakterfremgang end de nedre socialgrupper.

Studieretningsprojektet

På alle tre uddannelser indførte man med reformen et tværfagligt studieretningsprojekt, som eleverne skal lave over en to ugers periode på tredje år. På hhx og stx afløste studieretningsprojektet den større skriftlige opgave, mens man på htx ikke tidligere havde lavet en tilsvarende større skriftlig opgave. Analysen viser, at på både hhx og stx er betydningen af den sociale baggrund markant større i studieretningsprojektet, end den var i den større skriftlige opgave. I 2009 er karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe på hhx øget med 0,63 karakterpoint og på stx med 0,88 karakterpoint.

På htx er studieretningsprojektet et nyt element i uddannelsen. Karakterer afgivet i studieretningsprojektet på htx er derfor sammenlignet med det samlede karaktergennemsnit før reformen. Analysen viser, at karakterforskelle mellem socialgrupperne er større i studieretningsprojektet end i karaktergennemsnittet før reformen. I studieretningsprojektet er karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe 0,82 karakterpoint højere end karakterforskellen i karaktergennemsnittet før reformen. Det lader altså til at indførelsen af studieretningsprojektet på htx har bidraget til at øge karakterforskellene mellem socialgrupperne.

AT og Studieområdet

En anden nyskabelse med reformen var AT på stx og studieområdet på hhx og htx. AT og studieområdet er timerammer, der er afsat til formaliseret flerfagligt samspil inden for og på tværs af hovedområderne. Undersøgelsen viser, at alle fire socialgrupper får højere karakterer i AT og studieområdet set i forhold til karaktergennemsnittet. Karaktergennemsnittet for alle socialgrupper bliver altså hævet af præstationerne i AT og studieområdet. Analysen viser også, at både AT på stx og studieområdet på hhx har bidraget til at øge karakterforskellen mellem socialgrupperne, idet karakterforskelle mellem socialgrupperne er større i AT og studieområdet end i karaktergennemsnittet før reformen. Dog kan det konkluderes, at AT og studieområdet på hhx ikke bidrager mere til at øge karakterforskellene mellem socialgrupperne end det gennemsnitlige bidrag fra karakterer i andre fag afgivet efter reformen. Karakterforskelle mellem socialgrupperne er nemlig ikke større i AT og studieområdet end i det samlede karaktergennemsnit efter reformen. På htx

har karakterer afgivet i studieområdet ikke medvirket til at øge karakterforskelle mellem socialgrupperne.

Fem centrale fag

Ser man på de fem øvrige fag, som undersøgelsen fokuserer på, viser analysen, at elevernes sociale baggrund generelt har større betydning efter reformen i alle de fem fag. I alle fem fag er forskellen mellem øverste og nederste socialgruppe blevet større efter reformen. Det gælder først og fremmest i de mundtlige årskarakterer. Her er forskellen mellem socialgrupperne blevet større i samtlige fag. Derimod er der sket en meget begrænset ændring i karakterforskellene i de mundtlige prøver. Disse ændringer resulterer i, at de mundtlige årskarakterer og de mundtlige prøvekarakterer ligner hinanden mere efter reformen mht. betydningen af studenternes sociale baggrund. Mens den sociale baggrund før reformen især blev afspejlet i prøvekaraktererne, afspejles den nu i næsten lige så høj grad i årskaraktererne.

I fagenes skriftlige dimension ses der ikke en tilsvarende markant forskel på udviklingen i årskaraktererne og karaktererne ved den afsluttende prøve. I de fleste fag med en skriftlig dimension er forskellen mellem øverste og nederste socialgruppe blevet større efter reformen enten i årskarakteren eller i prøvekarakteren eller i begge dele. Sidstnævnte er især tilfældet på stx. Ændringerne har dog resulteret i, at betydningen af den sociale baggrund efter reformen er lidt større i de skriftlige årskarakterer end i de skriftlige prøvekarakterer. Før reformen var det lige omvendt, her var betydningen af den sociale baggrund lidt større i de skriftlige prøvekarakterer end i de skriftlige årskarakterer.

Overgangen til videregående uddannelse

Endelig viser analysen, at selvom karakterforskellene mellem socialgrupperne er øget efter reformen, så er der ikke noget der tyder på, at reformen har haft betydning for socialgrupperenes valg af videregående uddannelse, når det handler om længden på de valgte uddannelser. Halvandet år efter studentereksamen har halvdelen af studenterne påbegyndt en videregående uddannelse, og der viser sig ingen signifikante ændringer, når man analyserer hvordan socialgrupperne fordele sig på kortere og mellemlange videregående uddannelser sammenlignet med lange videregående uddannelser.

Kommende undersøgelser

I 2014 gentager vi analysen, når en større andel af studenterne er kommet i gang med en videregående uddannelse. Desuden gennemfører vi andre analyser under projektet "Effekter af gymnasireformen", der beskæftiger sig med reformstudenternes videre uddannelsesforløb. Senere i 2012 offentliggør vi en publikation, der sætter fokus på studenternes valg af naturvidenskabelige videregående uddannelser.

1.2 Perspektivering

I undersøgelsen har vi i videst muligt omfang isoleret effekterne af gymnasireformen. Vi har statistisk korrigeret for en lang række forhold, der påvirker elevernes karakterer, således at socialgrupperne før og efter reformen holdes lige i forhold til baggrundskarakteristika som køn, herkomst, folkeskolekarakterer, familiens bruttoindkomst m.v. Dette er nyt i forhold til tidligere undersøgelser af reformen.

Resultaterne er interessante, fordi de i store træk bekræfter en opfattelse, som har været udbredt i den offentlige debat, og som vi mødte blandt mange lærere i forbindelse med en første reformevaluering i 2008, nemlig at reformen skabte større spredning i elevernes resultater, og at det især var eleverne fra uddannelsesvante hjem, der kunne profitere af reformen. Samtidig er resultaterne interessante, fordi de i væsentlig grad afkræfter de forklaringer, som oftest er blevet fremført som årsag til en øget betydning af den sociale arv.

For det første blev ændringer i især de mundtlige prøveformer ofte fremhævet som socialt skævvridende. Især pegede lærerne på muligheden for forberedelse uden for skolen i nogle fag som skævvridende – både socialt og geografisk. Denne undersøgelse viser imidlertid, at det netop er i de mundtlige prøver, at betydningen af social baggrund er øget mindst efter reformen. Og netop i historie på stx, som er det fag, hvor prøveformen med 24 timers forberedelse blev benyttet mest umiddelbart efter reformen, er der ikke sket nogen signifikant ændring i betydningen af elevernes sociale baggrund.

For det andet blev der peget på de flerfaglige nyskabelser i reformen som socialt skævvridende. Mere end fire femtedele af lærerne vurderede at de flerfaglige elementer bidrog til en større spredning blandt eleverne, og at studieretningsprojektet, AT og studieområdet især var en fordel for de fagligt stærke elever. Som årsag til den større spredning, nævnedes især kompleksiteten ved de flerfaglige nyskabelser. Som årsag til vurderingen af en social skævvridning i forbindelse med en større spredning, nævnedes lærerne forskellige elementer. I forhold til AT handlede det især om et højt abstraktionsniveau i forbindelse med et akademisk indhold. I forhold til studieretningsprojektet handlede det især om det forhold, at eleverne skulle arbejde selvstændigt i to uger, hvor de kunne få hjælp af bl.a. forældre.

Denne undersøgelse afkræfter at AT og studieområdet isoleret set spiller en særlig rolle i forhold til en øget betydning af den sociale baggrund. Karaktererne i de flerfaglige timerammer bidrager hertil, men ikke i højere grad end karaktererne i de enkelte fag. Til gengæld bekræfter undersøgelsen, at studieretningsprojektet bidrager til en øget betydning af den sociale baggrund. I den forbindelse er det interessant, at resultatet træder tydeligere frem i 2009 end i 2008 – interessant set i lyset af at man allerede fra august 2008 åbnede mulighed for, at skolerne kunne yde vejledning til eleverne i løbet af de to uger. Denne mulighed savnede halvdelen af eleverne på stx og

hxx i 2008, og en tredjedel af eleverne på htx. Ifølge denne undersøgelse er der altså ikke noget der tyder på, at muligheden for vejledning på skolen har bidraget til at modvirke betydningen af elevernes sociale baggrund. Det kunne derfor være relevant at undersøge nærmere, på hvilken måde skolerne har udmøntet muligheden for at yde vejledning, og i hvilket omfang eleverne har benyttet sig af muligheden.

Mulige forklaringer?

Tilbage står det markante resultat, at det i de enkelte fag især er årskaraktererne, og allermest de mundtlige, der har bidraget til, at betydningen af studenternes sociale baggrund er øget efter reformen. Der er ikke noget i de enkelte fag, der kan forklare dette resultat. Tværtimod var der forskellige udsagn i forbindelse med EVA's fagevalueringer i 2007 og 2008, der tydede på, at nogle lærere ikke havde foretaget store ændringer i den særfaglige undervisning efter reformen. En mulig hypotese kunne være, at formuleringen af kompetencemål i samtlige læreplaner resulterer i, at vurderingen i årskaraktererne i højere grad ligner vurderingen i forbindelse med prøven. I nogle fag fungerer kompetencemålene direkte som vurderingskriterier ved den mundtlige prøve.

Desuden er det muligt, at introduktionen af en ny karakterskala i sammenhæng med reformen understøtter en sådan ændring i forbindelse med årskaraktererne. Vi har i analysen vurderet at omregningen fra 13-skalaen til 7-trinskalaen ikke i sig selv skaber tekniske implikationer med betydning for resultatet, men noget andet er, om lærernes brug af den nye skala i sig selv skaber større karakterforskelle mellem socialgrupperne. Dette forhold har vi ikke kunnet teste empirisk i forbindelse med denne undersøgelse. Det er imidlertid sikkert, at med reformen og indførelsen af den nye karakterskala er det gjort mere eksplicit, dels hvilke kompetencemål eleverne skal opnå – også i årskaraktererne, dels hvilken sammenhæng der er mellem opnåede kompetencer og elevens karakter. 7-trinskalaen gradueres direkte efter elevens opnåede kompetencemål.

En anden hypotese, som understøttes af lærerudsagn i fagevalueringerne fra 2007 og 2008, kunne være, at den særfaglige undervisning er under pres efter reformen, bl.a. pga. introduktionen af de flerfaglige elementer. Lærerne oplevede i de fleste fag, at de havde fået færre timer, men fortsat skulle honorere et højt ambitionsniveau i læreplanerne. En sådan oplevelse af tidspres kunne muligvis resultere i, at der ikke altid er den samme plads som før reformen til gentagelser og til særlige hensyn. Samtidig pegede mange lærere i fagevalueringerne på, at meget handlede om tilvænning. Så hvis man skal teste denne hypotese, vil det også være relevant at se på, om tendensen til en øget betydning af studenternes sociale baggrund fortsætter efter 2009.

Der har i selve denne undersøgelse ikke været mulighed for at afprøve disse hypoteser. Ej heller giver rapporten anledning til anbefalinger om, hvordan situationen med en øget betydning af social arv i de treårige gymnasiale uddannelser bedst kan håndteres. De gymnasiale uddannelser er studieforberegende, og EVA's evaluering af studiekompetence efter andet gennemløb af refor-

men viste, at de kompetencer, som studielederne på videregående uddannelser pegede på som væsentlige for at gennemføre en videregående uddannelse, i høj grad var kompetencer, som man har ønsket at styrke med reformen og dens nyskabelser, fx selvstændighed og evnen til at overskue store og komplekse stofmængder. Så selvom der er elementer i reformen, der direkte eller indirekte virker socialt skævvridende, er der samtidig tale om elementer, der potentielt styrker elevernes studiekompetence.

2 Indledning

Det er et faktum, at forældrenes socioøkonomiske baggrund, særligt forældrenes uddannelsesniveau, har stor betydning for, hvor langt barnet når, og hvor godt barnet præsterer, i det danske uddannelsessystem. I den offentlige debat er det blevet hævdet, at gymnasireformen, der trådte i kraft i 2005, som en utilsigtet effekt gør det vanskeligere for elever fra uddannelsesfremmede hjem at præstere godt på de gymnasiale uddannelser, og reformen hævdes dermed at forstærke betydningen af den sociale arv.

Vi har testet denne påstand ved at undersøge, hvordan forskellige socialgruppers gymnasiekarakterer har udviklet sig fra før reformen til efter reformen. Vi har analyseret fire studenterårganges gymnasiekarakterer: de to sidste studenterårgange før reformen, altså de to årgange, der blev studenter i 2006 og 2007, og de to første studenterårgange efter reformen, altså de to årgange, der blev studenter i 2008 og 2009.

I denne rapport præsenterer vi resultaterne af undersøgelsen. Rapporten er udarbejdet af evalueringsekspert Mikkel Bergqvist (projektleder) og souschef Rikke Kirkeskov Sørup. Derudover har evalueringsekspert Niels Peter Mortensen bidraget til gennemførelsen af undersøgelsen. Senioranalytiker Rasmus Højbjerg Jacobsen fra CBS har givet faglig sparring i forhold til de valgte metoder.

2.1 Baggrund

Den politiske aftale af 28. maj 2003 mellem regeringspartierne, Venstre og Det Konservative Folkeparti, og Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti, Det Radikale Venstre og Kristeligt Folkeparti danner grundlag for gymnasireformen, som trådte i kraft i august 2005.

Reformen ændrer ikke ved de gymnasiale uddannelsers principielle sigte og de studieforberevende og almindennende formål, som de havde også før reformen. Men reformen skal ifølge den politiske aftale føre til, at almindelsen opdateres, og at det studieforberevende sigte styrkes og fornyes. Det fremgår endvidere, at den naturvidenskabelige og teknologiske udvikling skal have

en styrket position i dannelsesdimensionen; det gælder især på stx. Endelig var det et formål at sidestille de fire gymnasiale uddannelser. Hf adskiller sig imidlertid fortsat strukturelt fra de treårige gymnasiale uddannelser og indgår ikke i denne undersøgelse.

Opdateringen af almindannelsen indebærer, at der stilles større krav til faglige samspil. Styrkelser af uddannelsernes studieforberevende funktion indebærer, at der lægges større vægt på fagligheden, på udviklingen af elevernes fortrolighed med forskellige arbejdsformer og på deres evne til at fungere i et studiemiljø, hvor kravene til selvstændighed og samarbejdsevner har stor betydning.

Den politiske aftale om en reform af de gymnasiale uddannelser opstiller ikke mål for den samlede gymnasiefrekvens eller for de unges fordeling på de enkelte gymnasiale uddannelser. Den overordnede politiske målsætning om, at 95 % af en årgang skal have en ungdomsuddannelse, opstiller heller ikke specifikke mål for de unges fordeling på forskellige typer af ungdomsuddannelser. Andelen af unge, der vælger en gymnasial uddannelse, stiger imidlertid kontinuerligt. De seneste tal fra 2012 viser, at 70 % af en ungdomsårgang søger en gymnasial uddannelse, heraf langt størstedelen stx. Det er således en stor og heterogen del af en ungdomsårgang, der oplever reformen, og en meget heterogen gruppe, som gymnasierne skal gøre studieparate.

I den politiske aftale var der indbygget krav om, at reformen skulle evalueres. EVA gennemførte i 2008 en samlet evaluering af gymnasireformen efter første gennemløb. Evalueringen så på implementeringen af reformen og pegede på en række uhensigtsmæssigheder såvel ved implementeringen som ved selve reformen. Af aftalen fremgik det, at reformen skulle evalueres efter andet gennemløb. Denne evaluering offentliggjorde EVA i 2010. Det var på dette tidspunkt muligt at sætte fokus på studenternes oplevede studiekompetence ved overgangen til videregående uddannelse, men stadig for tidligt at vurdere, om studenterne rent faktisk var blevet studiekompetente i betydningen kompetente til at gennemføre en videregående uddannelse.

EVA gennemfører derfor en undersøgelse, hvor vi følger studenter fra før og efter reformen, bl.a. med henblik på at undersøge deres reelle studiekompetence belyst gennem deres studiemønstre efter endt studentereksamen. Undersøgelsen afsluttes i 2014. Indeværende rapport er en del af dette projekt. I denne rapport er der imidlertid alene sat fokus på mulige utilsigtede effekter af reformen, konkret de konsekvenser, et øget fokus på almen dannelse og selvstændighed (som led i målet om øget studiekompetence) kan have for elever fra uddannelsesfremmede hjem.

2.1.1 Nyskabelserne i reformen

Dette afsnit giver en oversigt over de væsentligste nyskabelser i uddannelserne efter reformen. Rapporten *Gymnasireformen på hhx, htx og stx* fra 2009 giver en mere udførlig oversigt. Dette

afsnit fokuserer alene på de nyskabelser, som kan have betydning for de utilsigtede effekter af reformen relateret til den sociale arvs betydning.

Nye mål, nye læreplaner og nye prøveformer

Med reformens fokus på at styrke elevernes studiekompetence er der i læreplanerne sket et generelt skift fra indholdsstyring til målstyring med vægt på anvendelsesperspektivet forstået som elevernes kompetence til at anvende stoffet i relevante faglige sammenhænge. Ændringen er tydelig i de nye læreplaner. Mens de tidligere fagbilag indeholdt forskellige krav til fagligt pensum – i nogle tilfælde udmøntet i krav om bestemte sidetal – er de nuværende læreplaner bygget op om en række faglige mål, som eleverne skal nå. Målene er formuleret som idealmål, dvs., at den elev, der opfylder målene, bør opnå en topkarakter.

Med henblik på reformens intention om at ligestille de gymnasiale uddannelser er prøvestrukturen på tværs af uddannelserne blevet mere ensartet. Det gælder bl.a. i forhold til, hvordan karaktererne vægtes på eksamensbeviset, og det gælder i den forstand, at eleverne på alle uddannelserne kun eksamineres på det højeste niveau, de har et givet fag på. Desuden gælder på tværs af de treårige uddannelser, at studenten kan forbedre sit gennemsnit ved at tage flere fag på A-niveau end påkrævet.

Eksamen på alle tre uddannelser bestod efter reformen af et studieretningsprojekt plus i alt ti prøver fordelt på alle tre år, men med hovedvægten på tredje år. Obligatoriske, centralt stillede skriftlige prøver indgik i alle fag på A-niveau med skriftlig prøve, medmindre eleven havde flere fag på A-niveau end påkrævet. I 2009 reducerede man antallet af prøver og indførte udtræk af skriftlige prøver, bl.a. for at frigive ressourcer til undervisningen. Dette har imidlertid ikke betydning for de studenter, der indgår i denne undersøgelse.

Blandt de ti prøver er en obligatorisk mundtlig prøve i almen studieforbereelse (AT) på stx og i studieområdet på hhx og htx. Prøverne i AT og studieområdet er flerfaglige. Ud over de ti prøver indgår der på alle tre uddannelser som nævnt et studieretningsprojekt. Studieretningsprojektet gennemføres på tredje år. Studieretningsprojektet skal være flerfagligt og tage udgangspunkt i et studieretningsfag, som eleven har på A-niveau. I de første år efter reformen skulle projektet desuden inddrage et eller flere andre studieretningsfag eller et obligatorisk fag på A-niveau. Dette gjaldt for de årgange, denne undersøgelse omfatter. Efterfølgende er reglerne ændret, således at eleverne i dag kan vælge at inddrage et andet fag på B-niveau. Eleverne har to uger til at skrive studieretningsprojektet. Studieretningsprojektet er netop en prøveform, som er blevet beskyldt for at favorisere elever fra uddannelsesvante hjem. I sammenligning med den store skriftlige opgave på hhx og stx før reformen er tiden fordoblet. Dette stiller større krav til selvstændighed. Desuden giver det stor mulighed for at få hjælp fra fx forældre. Kravet om flerfaglighed stiller desuden større krav til elevernes abstraktionsevne.

Endelig er der med reformen indført en større diversitet i de øvrige mundtlige prøver. Nogle prøver er således traditionelle med ingen eller begrænset forberedelse, mens andre har op til 24 timers forberedelse. I mange tilfælde er der valgfrihed mellem flere prøveformer. Skolen skal da vælge den samme prøveform for hele klassen.

EVA offentliggjorde i 2008 og 2009 en række evalueringer af enkelte fag på de gymnasiale uddannelser. I disse evalueringer indgik også en evaluering af prøveformerne. Mange lærere var bekymrede for, at prøveformerne med forberedelse uden for skolen favoriserede elever fra uddannelsesvante hjem af samme årsager som nævnt under studieretningsprojektet. Samtidig pegede lærere og censorer med erfaringer med de nye prøveformer på, at også svagere elever kunne profitere af de nye prøveformer, fordi de var mindre stressende. I denne undersøgelse kigger vi på karaktererne i de fag, som vi tidligere har evalueret. Da det ikke registreres centralt, hvilke prøveformer skolerne vælger, kan vi imidlertid ikke sige noget præcist om prøveformens betydning for karaktererne.

Fagligt samspil

Med reformen blev der lagt op til et væsentlig større samspil mellem fagene end tidligere. Ud over det flerfaglige element i studieretningsprojektet skulle fagligt samspil især finde sted inden for rammerne af studieretninger og inden for de nye timerammer AT på stx og studieområdet på hhx og htx.

Studieretningsgymnasiet, der blev indført med reformen, indebærer, at eleverne nu skal vælge tre fag/niveauer (i nogle tilfælde to fag på A-niveau) som studieretningsfag, dvs. en samlet pakke, ud over de fag og niveauer, der er obligatoriske på den enkelte uddannelse. Derudover har eleverne mulighed for at vælge yderligere valgfag ("frie valgfag") uden for studieretningen.

Studieretningsgymnasiet skal sikre, at den enkelte klasse læser flere fag sammen og har flere timer sammen. Studieretningerne skal skabe mulighed for længere og mere sammenhængende forløb i de enkelte fag – især på de høje niveauer, dvs. B- og A-niveauerne. Dermed skal de modvirke den modularisering af fagene, som var et fremtrædende træk ved uddannelserne før reformen. Tidligere var det kun få fag, fx dansk, som de enkelte klasser havde som samlede treårige forløb. De fleste andre fag blev kun læst som sammenhængende fag på det obligatoriske niveau: Hvis en elev ønskede at fortsætte med et fag på et højere niveau, skete det typisk på valghold, der var sammensat på tværs af klasserne. Studieretningerne skal samtidig skabe bedre muligheder for faglige samspil – både internt mellem studieretningsfagene og mellem studieretningsfagene og de obligatoriske fag – så de enkelte fag i videre udstrækning kan understøtte hinanden.

AT på stx og studieområdet på hhx og htx er nogle af de store – og nok de mest omtalte – ny-skabelser i reformen. AT og studieområdet er timerammer, der er afsat til formaliseret flerfagligt samspil inden for og på tværs af hovedområderne. Disse timerammer har spillet en vigtig rolle i arbejdet med at realisere intentionerne bag reformen, idet det studieforberedende sigte og det faglige samspil har fået en synlig plads her.

Læreplanerne for studieområdet på hhx og htx beskriver området som et samspil mellem en teoretisk-analytisk og en praktisk-virkelighedsnær tilgang til emnerne. Læreplanerne definerer, hvilke fag der indgår i hvilke dele af studieområdet. På hhx gælder, at studieområdet efter grundforløbet er todelt, idet det indeholder en erhvervs-case på 2. år og et internationalt område på 3. år.

Læreplanen for AT på stx fastlægger, at der skal arbejdes med betydningsfulde natur- og kultur-fænomener og almenmenneskelige spørgsmål i et historisk og nutidigt perspektiv. I AT har det tværfakultære perspektiv stået stærkt, om end der siden reformens ikrafttræden er blødt op på kravet om, at alle AT-forløb skulle inddrage flere fakulteter, dvs. inddrage viden og metoder fra flere faglige hovedområder. Siden reformens ikrafttræden er omfanget af AT i flere omgange blevet reduceret. Den første ændring skete allerede efter første gennemløb. De to årgange efter reformen, som indgår i denne undersøgelse, har således haft AT på forskellige betingelser. For begge årgange vægter AT imidlertid som et fag på A-niveau. Sidenhen er det blevet reduceret til B-niveau.

Studieområdet og især AT har stået for skud, når spørgsmålet om social arv på de gymnasiale uddannelser er blevet debatteret. Foruden det tværfaglige element, der også indgår i studieretningsprojektet, indgår der i AT et element af videnskabsteori. De to forhold er i dele af den offentlige debat blevet kritiseret for at føre til unødigt akademisering til ugunst for studenter fra uddannelsesfremmede hjem. EVA har fulgt AT og studieområdet igennem reformens første gennemløb, dels i et selvstændigt følgeprojekt, dels i forbindelse med den første reformevaluering. Disse evalueringer, der begge blev offentliggjort i 2009, har især peget på, at det har været vanskeligt for skolerne at finde velegnede modeller til tilrettelæggelse og gennemførelse.

Ud over AT gennemføres der på stx flerfaglige forløb i henholdsvis almen sprogforståelse (AP) og naturvidenskabeligt grundforløb (NV). AP er et samspil mellem dansk og fremmedsprog. Desuden indgår latin, der ikke i øvrigt er et obligatorisk fag på uddannelsen. AP omfatter mindst 45 timer. NV er defineret som et selvstændigt forløb på 60 timer, og det omfatter en projektorienteret introduktion til de naturvidenskabelige fags fællestræk og forskelligheder. NV afspejler således intentionen om at styrke det naturvidenskabelige fagområde på stx. Karaktererne for disse forløb indgår ikke i studenternes karaktergennemsnit.

2.2 Formål

I den offentlige debat er det blevet hævdet, at gymnasireformen, der trådte i kraft i 2005, som en utilsigtet effekt favoriserer elever fra uddannelsesvante hjem og gør det vanskeligere for elever fra uddannelsesfremmede hjem at præstere godt på de gymnasiale uddannelser. Reformen hævdes dermed at forstærke betydningen af den sociale arv. Denne påstand har EVA efterprøvet ved at undersøge, om karakterforskelle mellem studenter fra uddannelsesvante hjem og studenter fra uddannelsesfremmede hjem er blevet større efter reformen. EVA fokuserer på karakterforskelle inden for følgende områder:

- 1 Karaktergennemsnittet på eksamensbeviset
- 2 Studieretningsprojektet
- 3 AT og studieområdet
- 4 Fagene dansk, historie, engelsk, fysik og matematik.

Det er vigtigt at undersøge, om social arv har fået en øget betydning for studenternes karaktergennemsnit, da karaktergennemsnittet på eksamensbeviset kan være afgørende for optagelse på videregående uddannelser. Derudover fokuserer undersøgelsen specifikt på, om studieretningsprojektet, AT og studieområdet øger den sociale arvs betydning. Dette fokus er valgt, da disse nye elementer begge er blevet fremhævet som tiltag, der øger den sociale arvs betydning (jf. afsnit 2.1). Slutteligt har vi valgt at undersøge fagene dansk, historie, engelsk, fysik og matematik. Ved at fokusere på de nævnte fag får vi mulighed for at undersøge, om den sociale arvs betydning er øget i de store fag på hhx, htx og stx. Her har vi også analyseret, om den sociale arv har fået større betydning i nogle fag end i andre, samt undersøgt, om der er forskel på årskarakterer og eksamenskarakterer.

Endelig indgår der i rapporten en indledende analyse af, om gymnasireformen har haft betydning for socialgruppernes valg af længden på den videregående uddannelse. EVA vil gentage analysen i 2014, hvor datagrundlaget vil være mere fyldestgørende, da en større andel reformstudenter til den tid har påbegyndt en videregående uddannelse.

2.3 Metode

Vi har testet påstanden om, at betydningen af den sociale arv er øget efter reformen, ved at undersøge, hvordan forskellige socialgruppers gymnasiekarakterer udvikler sig fra 2006 (før reformen) til 2009 (efter reformen). Vi har analyseret fire studenterårganges gymnasiekarakterer: de to sidste studenterårgange før reformen, altså de to årgange, der blev studenter i 2006 og 2007, og de to første studenterårgange efter reformen, altså de to årgange, der blev studenter i 2008 og 2009. På denne måde kan vi undersøge, om karakterforskellene mellem socialgrupperne øges efter reformen. For at isolere effekten af reformen korrigeres karakterforskellen mellem socialgrupperne for en lang række baggrundskarakteristika (se også afsnit 2.3.2 og appendikset). Un-

dersøgelsen baserer sig på registerdata fra Danmarks Statistik, hvor der inddrages informationer om studenternes gymnasiekarakterer og baggrundskarakteristika. Desuden har vi lavet en indledende analyse af, om gymnasireformen har haft betydning for socialgruppernes valg af længden på den videregående uddannelse (se appendikset for en nærmere redegørelse).

2.3.1 Inddeling i socialgrupper

Når vi i denne undersøgelse forsøger at måle, om betydningen af den sociale arv er blevet øget efter gymnasireformen, anlægger vi en bestemt forståelse af begrebet social arv. Begrebet social arv er blevet kritiseret for at blive brugt og forstået på mange forskellige måder i forskellige undersøgelser, uden at begrebet eksplicit forklares¹. I denne undersøgelse forstår vi social arv som den chanceulighed, studenter med forskellige sociale baggrunde har, i forhold til at præstere godt på de gymnasiale uddannelser. Social baggrund måles i denne undersøgelse primært som forældrenes egen uddannelsesmæssige baggrund. Herved trækker undersøgelsen på en forskningstradition, der forsøger at måle forskellige socialgruppers chanceulighed for at præstere godt i uddannelsessystemet. Andre undersøgelser forstår social arv som overførelse af bestemte sociale problemer fra forældre til børn, hvor begrebet negativ social arv ofte anvendes. Dette er ikke fokus i nærværende undersøgelse. I denne undersøgelse bruges vendingen "betydning af social baggrund" og begrebet "betydning af social arv" synonymt.

En helt grundlæggende analyseenhed i rapporten er derfor studenternes inddeling i socialgrupper. Denne inddeling i socialgrupper er helt central i undersøgelsen, da øgede karakterforskelle mellem socialgrupperne tolkes som øget betydning af social arv.

Vi har inddelt studenterne i fire socialgrupper. De første tre grupper er baseret på studenternes forældres uddannelsesniveau:

- 1 Studenter, der har mindst en forælder med en lang videregående uddannelse
- 2 Studenter, der har mindst en forælder med en kort eller mellemlang videregående uddannelse (og ingen forældre med en lang videregående uddannelse)
- 3 Studenter, hvor ingen af forældrene har en videregående uddannelse.

Den fjerde gruppe er en ekstra socialgruppe (kaldet risikogruppen), som vi har dannet. Den er karakteriseret ved, at studenten har stor risiko for at præstere dårligt på de gymnasiale uddannelser. For at blive placeret i risikogruppen skal studenten opfylde mindst tre af følgende fem kriterier:

- Begge forældre er ufaglærte
- Bruttoindkomsten for husstanden er blandt de laveste 25 %
- Studentens folkeskolekarakterer er blandt de laveste 25 %
- Studenten er af anden etnisk herkomst end dansk

¹ Se bl.a. Ejræs et al: "Social opdrift – social arv". København: Akademisk, 2005

- Studenten bor ikke hjemme i hele gymnasieperioden.

Alle fem kriterier er faktorer, der i høj grad øger risikoen for at præstere dårligt på de gymnasiale uddannelser. Dette har vi testet empirisk i undersøgelsen. Derved dækker risikogruppen de studenter, der har særligt svært ved at præstere godt på de gymnasiale uddannelser (for en nærmere beskrivelse af socialgrupperne se appendikset). Det er kun muligt at være placeret i én socialgruppe. Opfylder en student kriterierne for at være i risikogruppen, bliver han eller hun placeret her.

I nedenstående tabel ses, hvor store andele de enkelte socialgrupper udgør på henholdsvis hhx, htx og stx:

Tabel 1
Socialgruppernes fordeling på gymnasieretninger for alle fire studenterårgange

	Hhx % (N = 24.513)	Htx % (N = 8.841)	Stx % (N = 71.733)	Samlet % (N = 105.087)
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	6	10	23	18
Mindst en forælder har en kort eller mellem-lang videregående uddannelse	20	28	33	29
Ingen forældre har en videregående uddannelse	60	54	39	45
Risikogruppe	14	8	6	8
Total	100	100	100	100

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Af tabellen ses, at socialgruppernes andele varierer meget på de tre gymnasieretninger. Stx har klart den største andel af studenter, hvor forældrene har en videregående uddannelse, nemlig 56 %. Den tilsvarende andel på hhx og htx er henholdsvis 26 % og 38 %. Samlet set udgør risikogruppen 8 % af alle studenter, men også andelen af denne socialgruppe varierer gymnasieretningerne imellem. På hhx udgør den 14 %, på htx 8 %, og på stx er andelen 6 %. Socialgruppernes andele er meget ens på tværs af studenterårgangene. Socialgruppernes andele varierer kun 1-2 % fra årgang 2006 til årgang 2009.

2.3.2 Vi isolerer effekten af reformen

Når man skal isolere effekter af bestemte indsatser, vil man inden for den eksperimentelle og kvantitative tilgang til effektmåling opstille en indsatsgruppe, der får indsatsen, og en kontrolgruppe, der ligner indsatsgruppen, men som ikke får indsatsen. På denne måde kan man måle effekten af indsatsen ved at sammenligne de to gruppers resultater. I denne undersøgelse har vi også dannet en indsats- og en kontrolgruppe. Her er indsatsgruppen studenter, der har gennemført de gymnasiale uddannelser efter reformen (årgang 2008 og 2009), mens kontrolgruppen er blevet studenter før reformen (årgang 2006 og 2007).

Man kan ikke direkte slutte, at øgede karakterforskelle mellem socialgrupperne skyldes reformen. Man er nødt til at sikre, at hver enkelt socialgruppe, før og efter reformen, er ens i forhold til andre faktorer, der påvirker karaktererne på de gymnasiale uddannelser. Fx har reformstudenter fra risikogruppen dårligere faglige forudsætninger, når de starter på de gymnasiale uddannelser (målt på folkeskolekarakterer), end studenter før reformen, der også er placeret i risikogruppen. For at isolere effekten af reformen er det derfor vigtigt at korrigere for ændringer i fx folkeskolekarakterer. Når vi vurderer effekten af reformens påvirkning af den sociale arvs betydning, korrigerer vi derfor for en lang række forhold, der påvirker studenternes karakterer, sådan at samme socialgrupper før og efter reformen ensættes i forhold til følgende baggrundskarakteristika:

- Køn
- Herkomst
- Familiens bruttoindkomst
- Folkeskolekarakterer
- Familietype
- Antal flytninger i løbet af opvæksten
- Størrelsen på bopælsby
- Gymnasieretning.

Vi har udvalgt ovenstående variable, da de alle har relativt stor betydning for studenternes præstationer på de gymnasiale uddannelser. Desuden er variablene anvendt i andre undersøgelser af unges præstationer i uddannelsessystemet². Vi har anvendt en lineær regressionsmodel til at teste, om karakterforskellene mellem socialgrupperne er blevet øget efter reformen (for en nærmere beskrivelse se appendikset).

² Se blandt andet: Ploug (red.) (2007): *Social arv og social ulighed*. Hans Reitzels Forlag.
Larsen, Rangvid og Jensen (2010): "Institutionernes resultater". Working paper, AKF, København.

En del af vores resultater viser en øget karakterforskel mellem socialgrupperne, hvad angår reformstudenter fra 2009, men ikke hvad angår første årgang af reformstudenter fra 2008. Det kan der være flere forklaringer på. En mulig forklaring er, at reformen i højere grad er blevet implementeret på andet gennemløb end på første gennemløb. Denne forklaring understøttes af, at de fleste resultater viser, at der er en øget karakterforskel blandt studenter i 2008, forskellene er dog, i de fleste tilfælde, ikke store nok til at give signifikante resultater. En anden forklaring er, at der ikke er tale om en tendens, men at karakterforskellen af tilfældige grunde er større blandt studenter fra 2009. Det vurderes dog ikke at være en særligt sandsynlig forklaring, da de fleste resultater viser markante karakterforskelle, der er højsignifikante. Det er derfor vanskeligt at tro, at resultaterne skyldes tilfældigheder. I 2014 foretager EVA en lignende undersøgelse for at se, om senere reformårgange fastholder den øgede karakterforskel.

Sidst i rapporten er der et appendiks med en mere uddybende beskrivelse af undersøgelsens metode.

3 Resultater

Studenter, der afslutter de gymnasiale uddannelser, har som regel gennemgået en stor udvikling i løbet af de tre gymnasieår både personligt, socialt og fagligt. Det er ikke hele denne udviklings- eller modningsproces, der kan måles i tal. Ikke desto mindre er karaktererne på eksamensbeviset et anerkendt udtryk for studenternes udbytte af de gymnasiale uddannelser. Samtidig er karaktereskalaen og eksamen nationalt ens, og der sikres dels gennem centralt stillede skriftlige opgaver, dels gennem censursystemet størst mulig ensartethed i vurderingen af eleverne.

I denne rapport benytter vi derfor karaktererne som målestok, når vi beskriver betydningen af den sociale baggrund på de treårige gymnasiale uddannelser før og efter gymnasireformen. Vi ser først på det samlede karaktergennemsnit (afsnit 3.1). Herefter ser vi på nogle store nyskabelser med reformen, som begge har været kritiseret for at favorisere elever fra uddannelsesvante hjem, nemlig studieretningsprojektet (afsnit 3.2) og almen studieforbereelse (AT) på stx og studieområdet på hhx og htx (afsnit 3.3). Herefter ser vi nærmere på en række fag, som har været og er centrale på uddannelserne både før og efter reformen (afsnit 3.4). Til sidst laver vi en indledende analyse af, om den sociale baggrunds betydning er ændret i forhold til valg af længde på videregående uddannelse (afsnit 3.5).

3.1 Den sociale baggrunds betydning for karaktergennemsnittet

Karaktergennemsnittet på eksamensbeviset optræder som det samlede udtryk for studentens udbytte af den gymnasiale uddannelse og kan være afgørende for, om studenten bliver optaget på en videregående uddannelse. I dette afsnit tester vi, om forskelle i socialgruppernes karaktergennemsnit er blevet øget efter gymnasireformen.

Den sociale baggrund har en betydning for, hvordan eleverne klarer sig i uddannelsessystemet. Det er blevet påvist i en række undersøgelser. Social baggrund har også en tydelig betydning på de gymnasiale uddannelser. Således var der på stx i 2009 2,9 karakterpoints forskel på eksamensgennemsnittet blandt eleverne i øverste socialgruppe (mindst en forælder har en lang vide-

regående uddannelse) og gennemsnittet blandt eleverne i nederste socialgruppe, den såkaldte risikogruppe, (jf. afsnit 2.3.1). Tallet fremgår af yderste kolonne i tabel 2.

Tabel 2
Udvikling i socialgruppernes karaktergennemsnit på hhx, htx og stx

	Hhx				Htx				Stx			
	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	6,3	6,4	6,6	6,8	6,7	6,9	6,9	7,4	7,6	7,7	7,8	7,8
Mindst en forælder har en kort eller mellemlang videregående uddannelse	6,3	6,3	6,4	6,5	6,5	6,7	6,8	7,2	7,0	7,0	7,0	7,1
Ingen forældre har en videregående uddannelse	6,0	6,1	6,1	6,2	6,3	6,3	6,4	6,5	6,4	6,4	6,5	6,4
Risikogruppe	5,0	5,0	4,8	4,9	5,1	5,2	5,3	5,4	5,1	5,2	5,1	4,9
<i>Forskel på øverste og nederste socialgruppe</i>	<i>1,3</i>	<i>1,4</i>	<i>1,8</i>	<i>1,9</i>	<i>1,6</i>	<i>1,7</i>	<i>1,6</i>	<i>2,0</i>	<i>2,5</i>	<i>2,5</i>	<i>2,7</i>	<i>2,9</i>

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Tabellen viser, at det samme mønster gør sig gældende på hhx og htx. Dog er forskellen mellem socialgrupperne mindre udtalt på disse uddannelser. Således var den i 2009 på 1,9 karakterpoint på hhx og på 2,0 karakterpoint på htx. Tabellen viser desuden, at studenter fra stx generelt får de højeste karakterer, mens studenter fra hhx generelt får de laveste karakterer. Dette billede gør sig gældende for alle de fire år, som vores undersøgelse dækker (2006-2009), og det gælder alle de tre øverste socialgrupper. I risikogruppen ses imidlertid, at forskellen mellem uddannelserne er mindre, og studenter fra risikogruppen på htx får et højere karaktergennemsnit end studenter fra både hhx og stx. I 2009 får studenter fra risikogruppen på htx således 5,4 i gennemsnit, mens den tilsvarende gruppe på både hhx og stx får 4,9.

Tabellen viser desuden, at der er sket en udvikling over tid. Mens de fleste karakterer er steget fra 2006 til 2009, er karaktererne i risikogruppen faldet på både hhx og stx. Og på alle tre uddannel-

ser er forskellen mellem øverste og nederste socialgruppe vokset i perioden. På hhx er forskellen steget med 0,6 karakterpoint, mens den på htx og stx er steget med 0,4 karakterpoint.

Karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe er altså øget fra 2006 til 2009 på de tre gymnasiale uddannelser. Tabellen siger imidlertid ikke i sig selv noget om, hvorvidt dette skyldes gymnasireformen. For at komme reformens effekt nærmere har vi foretaget en analyse, hvor vi har korrigeret for en række andre faktorer (se appendikset for en nærmere beskrivelse). Resultaterne af denne analyse fremgår af nedenstående tabel 3. I tabellen ses ændringer i de fire socialgruppers karaktergennemsnit i forhold til 2006 fordelt på gymnasieretninger.

Tabel 3
Ændringer i karaktergennemsnit i forhold til karaktergennemsnit i 2006, fordelt på gymnasieretninger samt socialgrupper

	Hhx (N = 25.393)		Htx (N = 8.850)		Stx (N = 72.712)	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	0,20	0,53	0,28	0,66	0,22	0,28
Mindst en forælder har en kort eller mellemlang videregående uddannelse	0,16	0,19*	0,31	0,74	0,12*	0,27
Ingen forældre har en videregående uddannelse	0,02	0,16**	0,15	0,31	0,17	0,24
Risikogruppe	-0,02	0,07**	0,31	0,28	0,04*	-0,01**
<i>Forskel på øverste og nederste socialgruppe</i>	<i>0,22</i>	<i>0,46**</i>	<i>0,03</i>	<i>0,38</i>	<i>0,18*</i>	<i>0,29**</i>

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på tre lineære regressionsmodeller, en model for hver gymnasieretning. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangene. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby. Referencegruppen er studenter fra 2006. Studenter fra 2007 er også medtaget i analysen, men da der ikke er signifikante forskelle på socialgruppernes karakterforskelle fra 2006 til 2007, er resultater for 2007 ikke fremstillet i tabellen. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2006. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.

Sådan forstår du tabel 3

For hver socialgruppe står, hvor meget karaktergennemsnittet har ændret sig siden 2006. Fx kan man se, at en hhx-student fra øverste socialgruppe i 2009 i gennemsnit får 0,53 karakterpoint højere gennemsnit end en hhx-student fra 2006 fra samme socialgruppe. Samtidig kan man se, at karaktergennemsnittet for risikogruppen på hhx kun er steget med 0,07 karakterpoint. I nederste række kan man se, hvor meget mere øverste socialgruppes karaktergennemsnit er blevet større end risikogruppens karaktergennemsnit siden 2006. I dette tilfælde har øverste socialgruppe øget sit karaktergennemsnit 0,46 ($0,53 - 0,07$) karakterpoint i forhold til risikogruppen. Tabellen fremstiller kun ændringer i karaktergennemsnit og ikke selve karaktergennemsnittet. I eksemplet betyder det, at en hhx-student fra øverste socialgruppe øger karaktergennemsnittet fra 6,3 i 2006 til 6,8 i 2009, mens en hhx-student fra risikogruppen, i samme periode, øger karaktergennemsnittet fra 5,0 til 5,1. Før reformen var karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe 1,3 karakterpoint, hvor den efter reformen er steget til 1,8 karakterpoint. Det er en stigning i karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe på 35 %.

Vi har testet, om karakterudviklingen i de tre nederste socialgrupper er signifikant mindre eller større end øverste socialgruppes karakterudvikling. Hvis dette er tilfældet, er det angivet med én stjerne, hvis forskellen er signifikant ved 0,05, og med to stjerner, hvis forskellen er signifikant ved 0,01. I eksemplet kan man se, at alle hhx-studerter i 2009 fra de tre nederste socialgrupper har en signifikant mindre karakterudvikling end hhx-studerter fra øverste socialgruppe. Nederste række har samme antal stjerner som risikogruppen, da det er samme test. I hver kolonne er der desuden angivet, hvor mange studenter der indgår i analysen (N). Antallet svarer til studenter fra alle fire årgange fra den pågældende gymnasieretning.

Derfor korrigerer vi for baggrundskarakteristika

I tabel 3 er resultaterne korrigeret for en lang række variable, der har betydning for, om studenterne præsterer godt på de gymnasiale uddannelser (se hvilke i appendikset). Det gør vi for at sikre, at hver enkelt socialgruppe, før og efter reformen, er ens i forhold til andre faktorer, der påvirker karaktererne på de gymnasiale uddannelser. På denne måde er det muligt at isolere effekten af reformen fra effekter, der skyldes ændringer i elevgrundlaget. Fx har reformstudenter på hhx fra nederste socialgruppe dårligere faglige forudsætninger (målt på folkeskolekarakterer) end studenter før reformen, som også er fra nederste socialgruppe. Hvis vi ikke korrigerede for folkeskolekarakterer og andre baggrundskarakteristika, ville karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe være noget større. I stedet for at være 0,46 karakterpoint (jf. tabel 3) er den ukorrigerede for-

skel 0,63 karakterpoint (jf. tabel 2). Reformens effekt svarer her til de 0,46 karakterpoint, mens den resterende forskel op til de 0,63 skyldes ændringer i elevgrundlaget.

Af tabel 3 ses, at hhx-studenter fra 2009 har oplevet den største forøgelse af karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe. Karaktergennemsnittet for studenter fra øverste socialgruppe er siden 2006 steget med 0,53 karakterpoint, mens stigningen for nederste socialgruppe i samme periode kun er på 0,07 karakterpoint. Det betyder, at forskellen i de to gruppers karaktergennemsnit er steget med 0,46 karakterpoint. Derudover har gruppen af hhx-studenter fra de to midterste socialgrupper også haft en signifikant mindre stigning i karaktergennemsnit end gruppen af hhx-studenter fra øverste socialgruppe. Afstanden i karaktergennemsnit til øverste socialgruppe er for de to midterste socialgrupper øget med henholdsvis 0,37 og 0,34 karakterpoint. I 2008 kan der ikke påvises signifikante karakterændringer mellem socialgrupperne.

Forskellen i karaktergennemsnit mellem øverste og nederste socialgruppe blandt stx-studenter er i 2009 øget med 0,29 karakterpoint. I 2008 er forskellen i karaktergennemsnit mellem øverste og nederste socialgruppe øget med 0,18 karakterpoint. Grunden til den øgede karakterforskel mellem øverste og nederste socialgruppe er, at øverste socialgruppe får højere karakterer efter den nye reform (0,22 og 0,28 karakterpoint), mens nederste socialgruppe præsterer på samme niveau som før reformen (-0,04 og 0,01 karakterpoint).

Forskellen i karaktergennemsnit mellem øverste og nederste socialgruppe blandt htx-studenter er i 2009 øget med 0,38 karakterpoint. Denne forskel er ikke statistisk signifikant, og vi kan derfor ikke konstatere, at der er forskel på nederste og øverste socialgruppe. Antallet af htx-studenter er væsentlig mindre end antallet af både hhx-studenter og stx-studenter. Det betyder, at forskellene mellem øverste og nederste socialgruppe skal være væsentlig større for htx-studenter, før der kan konstateres en signifikant ændring. For htx-studenter er der til gengæld sket en signifikant forøgelse af karakterforskellen i 2009 mellem de to øverste socialgrupper og de to nederste socialgrupper. Karakterforskellen mellem de to grupper er fra 2006 til 2009 øget med 0,43 karakterpoint. Vi kan altså konkludere, at htx-studenter, hvis forældre har videregående uddannelser, har øget deres karakterforspring med 0,43 karakterpoint i forhold til de studenter, der tilhører risikogruppen eller har forældre, der ikke har en videregående uddannelse.

Måden, karaktergennemsnittet udregnes på, er efter reformen blevet ændret på en række punkter. Bl.a. vægter prøvekarakterer lidt mere efter reformen. Det skyldes primært, at årskarakterer efter reformen ikke tæller dobbelt, hvis eleven ikke har været til prøve i det pågældende fag. Desuden bliver forskellige fag og forskellige niveauer vægtet anderledes efter reformen. I undersøgelsen har vi ikke forsøgt at adskille eventuelle effekter, der stammer fra tekniske ændringer i

udregning af karaktergennemsnit, fra effekter, der stammer fra ændringer i uddannelsernes indhold. Vi har i stedet undersøgt, om betydningen af den sociale baggrund også er øget i fem store fag på uddannelserne, samt undersøgt nyskabelserne: studieretningsprojektet og AT på stx og studieområdet på hhx og htx. Resultaterne viser, at betydningen af den sociale arv også her er øget, hvilket indikerer, at ændringerne i karaktergennemsnittet ikke udelukkende skyldes tekniske ændringer.

Vi har dog undersøgt, hvilken betydning det har, at studenterne efter reformen får multipliceret deres karaktergennemsnit med 1,03, hvis de tager et ekstra A-niveau-fag ud over de obligatoriske A-niveau-fag. Karaktergennemsnittet bliver multipliceret med 1,06, hvis der tages to ekstra A-niveau-fag. Det kan forventes, at tiltaget er med til at forøge karakterforskellen mellem socialgrupperne, da studenter med et højt karaktergennemsnit får en større bonus som følge af korrektionen end studenter med et lavt karaktergennemsnit. En student med et karaktergennemsnit på 10 vil med et ekstra A-niveau-fag opnå et korrigeret karaktergennemsnit på 10,3, mens en student med et karaktergennemsnit på 5 kun vil opnå et korrigeret karaktergennemsnit på 5,15. I dette tilfælde vil karakterbonusen altså være dobbelt så stor for førstnævnte student. Derudover kan vi se, at mønsteret på htx og stx er, at studenter fra øverste socialgruppe i lidt højere grad tager flere ekstra A-niveau-fag, hvorimod det på hhx forholder sig omvendt. Her tager øverste socialgruppe færre ekstra A-niveau-fag.

Vi har undersøgt, om dette tiltag bidrager til at forøge betydningen af den sociale baggrund, ved at korrigere karaktergennemsnittet for studenter, der har taget ekstra fag på A-niveau. Analysen viste dog, at korrektionen ikke ændrer nævneværdigt på karakterforskellene mellem socialgrupperne.

3.2 Den sociale baggrunds betydning i studieretningsprojektet

I dette afsnit har vi undersøgt, om studieretningsprojektet øger betydningen af studenternes sociale baggrund. Studieretningsprojektet er netop en prøveform, som har været beskyldt for at favorisere elever fra uddannelsesvante hjem. I sammenligning med den store skriftlige opgave på hhx og stx, der blev udarbejdet før reformen, er tiden til studieretningsprojektet fordoblet. Dette stiller større krav til selvstændighed og giver desuden større mulighed for at få hjælp fra fx forældre. Fra 2008 indførtes der, for at imødegå dette, mulighed for, at eleverne kan få vejledning på skolen i løbet af de to uger. Dette gælder altså for den årgang der blev studenter i 2009. Efterfølgende er kravet til skolerne blevet yderligere skærpet, således at de nu er forpligtet til at tilbyde vejledning i hele forløbet. Studieretningsprojektet adskiller sig også fra den større skriftlige opgave ved, at eleverne skal kombinere flere fag. Den større skriftlige opgave skulle skrives inden

for ét fag. Kravet om flerfaglighed i studieretningsprojektet er med til at øge kompleksiteten og stiller større krav til elevernes abstraktionsevne.

Både på hhx og på stx er effekten af den sociale arv markant større i studieretningsprojektet end i den større skriftlige opgave. For stx gælder dette både for 2008 og for 2009, mens det for hhx kun gælder 2009. I 2009 er karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe på hhx øget med 0,63 karakterpoint, og på stx er den øget med 0,88 karakterpoint. Grunden til den øgede karakterforskel mellem socialgrupperne er især, at nederste socialgruppe får markant lavere karakterer i studieretningsprojektet end i den større skriftlige opgave. På htx er studieretningsprojektet et nyt element i uddannelsen. Karakterer afgivet i studieretningsprojektet på htx er derfor sammenlignet med det samlede karaktergennemsnit før reformen. Resultatet viser, at karakterforskelle mellem socialgrupperne er større i studieretningsprojektet end i karaktergennemsnittet før reformen. I studieretningsprojektet er karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe 0,82 karakterpoint højere end karakterforskellen i karaktergennemsnittet før reformen. Det lader altså til, at indførelsen af studieprojektet på htx har øget karakterforskellene mellem socialgrupperne.

Ovenstående konklusion stemmer overens med resultaterne af en spørgeskemaundersøgelse blandt gymnasielærere i EVA's evaluering af gymnasireformen fra 2009, der viste, at et stort flertal af lærerne mente, at studieretningsprojektet favoriserer de fagligt stærke elever. Derimod kunne EVA ikke påvise, at studenter fra uddannelsesfremmede hjem selv fandt det vanskeligere at arbejde med studieretningsprojektet end med de øvrige fag. EVA lavede dengang krydskørsler mellem en række elevsvar og forældrenes uddannelsesbaggrund, og det eneste sted, hvor der var en signifikant sammenhæng var blandt htx-elever, når de svarede på, om de havde fået god hjælp af familie, venner eller bekendte. Dette svarede især de htx-elever, der kom fra uddannelsesvante hjem, positivt på. Samlet set svarede to tredjedele af eleverne på stx og hhx, at de havde fået god hjælp af familie, venner eller bekendte, mens det samme gjaldt for halvdelen af htx-eleverne.

3.2.1 Stx

På stx er det tydeligt, at betydningen af den sociale baggrund er større ved bedømmelsen af studieretningsprojektet end ved bedømmelsen af den større skriftlige opgave. I 2008 er karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe øget med 0,78 karakterpoint, mens den i 2009 er øget med 0,88 karakterpoint.

I nedenstående tabel vises ændringer i karakterer givet i studieretningsprojektet på stx i forhold til karakterer givet før reformen i den større skriftlige opgave.

Tabel 4

Ændringer i karakterer på stx givet i studieretningsprojektet i forhold til karakterer givet før reformen i den større skriftlige opgave i 2006, fordelt på socialgrupper (N = 69.802)

	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	-0,11	-0,13
Mindst en forælder har en kort eller mellemlang videregående uddannelse	-0,38**	-0,22
Ingen forældre har en videregående uddannelse	-0,36**	-0,28
Risikogruppe	-0,89**	-1,01**
Forskel på øverste og nederste socialgruppe	0,78**	0,88**

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

*Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på en lineær regressionsmodel. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangen. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby. Referencegruppen er studenter fra 2006. Studenter fra 2007 er også medtaget i analysen, men da der ikke er signifikante forskelle på socialgruppernes karakterforskelle i 2006 og 2007, er resultater for 2007 ikke fremstillet i tabellen. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2006. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.*

Af tabellen ses, at alle fire socialgrupper har fået lavere karakterer i studieretningsprojektet end i den større skriftlige opgave. Den nederste socialgruppe har dog på begge studenterårgange haft en væsentlig større nedgang end de andre socialgrupper. Forskellen mellem øverste og nederste socialgruppe er således øget signifikant med henholdsvis 0,78 og 0,88 karakterpoint. I 2008 er forskellen mellem de to midterste socialgruppers karakterer og øverste socialgruppes karakterer øget signifikant med ca. et kvart karakterpoint. Denne forskel er i 2009 ikke længere signifikant.

3.2.2 Hhx

På hhx er det også tydeligt, at betydningen af den sociale baggrund er større i studieretningsprojektet end i den større skriftlige opgave. I 2009 er karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe øget med 0,63 karakterpoint.

I nedenstående tabel vises ændringer i karakterer givet i studieretningsprojektet på hhx i forhold til karakterer givet før reformen i den større skriftlige opgave. Da Danmarks Statistik ikke har på-

lidelige karakterdata om den større skriftlige opgave på hhx i 2006, sammenlignes i stedet med karakterer i 2007.

Tabel 5

Ændringer i karakterer på hhx givet i studieretningsprojektet i forhold til karakterer givet før reformen i den større skriftlige opgave, fordelt på socialgrupper (N = 19.557)

	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	-0,46	0,05
Mindst en forælder har en kort eller mellemlang videregående uddannelse	-0,01	-0,10
Ingen forældre har en videregående uddannelse	-0,32	-0,23
Risikogruppe	-0,76	-0,58*
Forskel på øverste og nederste socialgruppe	0,30	0,63*

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på en lineær regressionsmodel. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangen. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby. Referencegruppen er studenter fra 2007. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2007. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.

Af tabellen ses, at forskellen i karakterer mellem øverste og nederste socialgruppe i 2009 er øget signifikant med 0,63 karakterpoint. I 2008 er der ingen signifikant forøgelse af forskellen mellem grupperne. På hhx har nederste socialgruppe i 2009 altså øget karakterafstanden op til øverste socialgruppes karakterer.

3.2.3 Htx

På htx har man ikke haft en større skriftlig opgave før reformen. Karakterer i studieretningsprojektet sammenlignes i stedet med karaktergennemsnittet før reformen på htx. På denne måde vurderes det, om studieretningsprojektet på htx bidrager til at øge karakterforskellene mellem socialgrupperne efter reformen. Resultaterne kan ses i nedenstående tabel.

Tabel 6

Karakterer givet i studieretningsprojektet på htx i 2008 og 2009 sammenlignet med karaktergennemsnittet i 2006, fordelt på socialgrupper (N = 8.861)

	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	0,50	0,52
Mindst en forælder har en kort eller mellem-lang videregående uddannelse	0,08	0,42
Ingen forældre har en videregående uddannelse	-0,24**	-0,19*
Risikogruppe	-0,06	-0,30*
Forskel på øverste og nederste socialgruppe	0,56	0,82*

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på en lineær regressionsmodel. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangen. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby. Referencegruppen er studenter fra 2006. Studenter fra 2007 er også medtaget i analysen, men da der ikke er signifikante forskelle på socialgruppernes karakterforskelle i 2006 og 2007, er resultater for 2007 ikke fremstillet i tabellen. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2006. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.

Af tabellen ses, at karakterforskellene mellem socialgrupperne er større i karakterer afgivet i studieretningsprojektet end i karaktergennemsnittet før reformen. I 2009 er karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe 0,82 karakterpoint større i studieretningsprojektet end i karaktergennemsnittet. I 2008 er karakterforskellen mellem øverste og de to nederste socialgrupper tilsammen signifikant større end forskellen i karaktergennemsnittet mellem de samme socialgrupper. Indførelse af studieprojektet på htx lader altså til at øge betydningen af den sociale baggrund.

3.3 Den sociale baggrunds betydning i AT og studieområdet

I dette afsnit har vi undersøgt, om AT på stx og studieområdet på hhx og htx er elementer der øger betydningen af studenternes sociale baggrund. Studieområdet og især AT har stået for skud, når spørgsmålet om social arv på de gymnasiale uddannelser er blevet debatteret. Foruden det tværfaglige element, der også indgår i studieretningsprojektet, indgår der i AT et element af videnskabsteori. De to forhold er i dele af den offentlige debat blevet kritiseret for at føre til unødigt akademisering til ugunst for studenter fra uddannelsesfremmede hjem.

Da AT og studieområdet er nye elementer i de gymnasiale uddannelser, har vi i denne del af undersøgelsen sammenlignet socialgruppernes karakterer i AT og studieområdet med socialgruppernes karaktergennemsnit før reformen. Hvis karakterforskellene mellem socialgrupperne er større i AT og studieområdet, end de var i karaktergennemsnittet før reformen, tyder dette på, at AT og studieområdet har bidraget til at øge karakterforskelle mellem socialgrupperne.

Resultatet af undersøgelsen viser, at både AT på stx og studieområdet på hhx har bidraget til at øge karakterforskellen mellem socialgrupperne. Dog kan det konkluderes, at AT og studieområdet på hhx ikke bidrager yderligere til at øge karakterforskellene mellem socialgrupperne ud over det gennemsnitlige bidrag fra andre karakterer afgivet efter reformen. På htx har karakterer afgivet i studieområdet ikke medvirket til at øge karakterforskelle mellem socialgrupperne. Undersøgelsen viser også, at alle fire socialgrupper får højere karakterer i AT og studieområdet set i forhold til karaktergennemsnittet. Karaktergennemsnittet for alle fire socialgrupper bliver altså hævet af præstationerne i AT og studieområdet.

3.3.1 AT på stx

I nedenstående tabel sammenlignes socialgruppernes karakterer givet i AT med det samlede karaktergennemsnit før reformen.

Tabel 7

Karakterer givet i AT på stx i 2008 og 2009 sammenlignet med karaktergennemsnittet i 2006, fordelt på socialgrupper (N = 72.473)

	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	1,33	1,26
Mindst en forælder har en kort eller mellemlang videregående uddannelse	1,29	1,25
Ingen forældre har en videregående uddannelse	1,26	1,10*
Ingen forældre har en videregående uddannelse	1,26	1,10*
Risikogruppe	1,16	0,87**
Forskel på øverste og nederste socialgruppe	0,17	0,39**

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på en lineær regressionsmodel. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangen. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby. Referencegruppen er studenter fra 2006. Studenter fra 2007 er også medtaget i analysen, men da der ikke er signifikante forskelle på socialgruppernes karakterforskelle i 2006 og 2007, er resultater for 2007 ikke fremstillet i tabellen. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2007. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.

Af tabellen ses, at alle socialgrupper får markant højere karakterer i AT, end socialgrupperne fik i karaktergennemsnit før reformen. Selvom alle socialgrupper får højere karakterer i AT, er karakterforskellene i AT i 2009 større end karakterforskellene i karaktergennemsnittet før reformen. Det er særligt karakterforskellen mellem nederste socialgruppe og de to øverste socialgrupper, der er større (0,39 karakterpoint) i AT end i karaktergennemsnittet før reformen. Desuden er karakterforskellen mellem næstnederste socialgruppe og de to øverste socialgrupper også en smule større (0,16 karakterpoint) i AT end i karaktergennemsnittet før reformen. AT på stx har altså været med til at øge karakterforskellene mellem socialgrupperne. EVA har desuden sammenlignet 2009-studenternes karakterer i AT-prøven med deres karaktergennemsnit. EVA kan konkludere, at karakterforskellene mellem socialgrupperne i AT ikke adskiller sig fra karakterforskelle i gennemsnitskarakteren i 2009. Herved kan vi konkludere, at AT ikke bidrager yderligere til at øge karakterforskelle mellem socialgrupperne end det gennemsnitlige bidrag fra andre karakterer afgivet efter reformen.

3.3.2 Studieområdet på hhx

I nedenstående tabel sammenlignes socialgruppernes karakterer givet i forbindelse med studieområdet på hhx med karaktergennemsnittet før reformen. Studieområdet på hhx er delt op i en erhvervs-case og et internationalt område. Hhx-studerne får mundtlige årskarakter i både erhvervs-casen og det internationale område. Derudover skal hhx-studerne til mundtlig prøve i enten erhvervs-casen eller det internationale område eller i begge dele. I tabel 8 nedenfor fremstilles karakterresultater fra prøverne og årskarakterer separat, mens der ikke sondres mellem karakterer i erhvervs-case og det internationale område.

Tabel 8
Karakterer givet i studieområdet på hhx i 2008 og 2009 sammenlignet med karaktergennemsnittet i 2006, fordelt på socialgrupper og vurderingsformer

	Mundtlig prøve (N = 25.422)		Mundtlig årskarakter (N = 25.407)	
	2008	2009	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	1,09	1,11	0,31	0,63
Mindst en forælder har en kort eller mellem-lang videregående uddannelse	0,76	0,51**	0,47	0,39
Ingen forældre har en videregående uddannelse	0,48**	0,49**	0,42	0,49
Risikogruppe	0,55*	0,43**	0,50	0,47
Forskel på øverste og nederste socialgruppe	0,54*	0,68**	-0,19	0,16

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på to lineære regressionsmodeller, en model for hver vurderingsform. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangen. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby. Referencegruppen er studenter fra 2006. Studenter fra 2007 er også medtaget i analysen, men da der ikke er signifikante forskelle på socialgruppernes karakterforskelle i 2006 og 2007, er resultater for 2007 ikke fremstillet i tabellen. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2007. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.

Af tabellen ses igen, at alle socialgrupper får højere karakterer i studieområdet på hhx, end socialgrupperne fik i karaktergennemsnit før reformen. Af tabellen ses også, at i både 2008 og 2009 er karakterforskellene mellem socialgrupperne større i den mundtlige prøve i studieområdet end karakterforskellene i karaktergennemsnittet før reformen (0,54 og 0,68 karakterpoint). I 2009 ses det, at den øverste socialgruppe har en større karakterafstand til de andre socialgrupper i den mundtlige prøve i studieområdet, end øverste socialgruppe har til de andre socialgrupper i karaktergennemsnittet før reformen. Til gengæld er karakterforskelle mellem socialgrupperne lige store, hvad angår årskarakterer i studieområdet og gennemsnitskarakterer givet før reformen. Det er altså den mundtlige prøve i studieområdet på hhx, der har bidraget til at øge karakterforskellen mellem socialgrupperne efter reformen. Ligesom for karakterer afgivet i AT på stx kan EVA konkludere, at karakterforskellene mellem socialgrupperne afgivet i studieområdet samlet set ikke adskiller sig fra karakterforskellene i gennemsnitskarakteren i 2009. Herved kan vi konkludere, at studieområdet ikke bidrager yderligere til at øge karakterforskellene mellem socialgrupperne end det gennemsnitlige bidrag fra andre karakterer afgivet efter reformen.

3.3.3 Studieområdet på htx

I tabel 9 nedenfor sammenlignes socialgruppernes karakterer givet i prøven i studieområdet på htx med det samlede karaktergennemsnit før reformen.

Tabel 9

Karakterer givet i studieområdet på htx i 2008 og 2009 sammenlignet med karaktergennemsnittet i 2006, fordelt på socialgrupper (N = 8.855)

	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	1,13	1,19
Mindst en forælder har en kort eller mellemlang videregående uddannelse	1,17	1,59
Ingen forældre har en videregående uddannelse	1,06	1,21
Risikogruppe	1,60	1,15
Forskel på øverste og nederste socialgruppe	-0,47	0,04

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på en lineær regressionsmodel. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangen. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby. Referencegruppen er studenter fra 2006. Studenter fra 2007 er også medtaget i analysen, men da der ikke er signifikante forskelle på socialgruppernes karakterforskelle i 2006 og 2007, er resultater for 2007 ikke fremstillet i tabellen. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste

*socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2007. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.*

Af tabellen ses igen, at alle socialgrupper får markant højere karakterer i studieområdet på htx, end socialgrupperne fik i karaktergennemsnit før reformen. Til forskel fra AT på stx kan vi ikke konstatere, at karakterforskellene er større i studieområdet end karakterforskellene i gennemsnittet før reformen. Det lader altså ikke til, at studieområdet på htx har været med til at øge karakterforskellene mellem socialgrupperne.

3.4 Den sociale baggrunds betydning i de enkelte fag

Afsnit 3.2 og 3.3 viste, hvordan to centrale flerfaglige nyskabelser med reformen, nemlig studie-retningsprojektet og AT på stx samt studieområdet på hhx og htx, har bidraget til at øge betydningen af den sociale baggrund.

I dette afsnit viser vi, om den sociale baggrund har fået større betydning efter reformen i en række særfaglige bedømmelser af eleverne, idet vi beskriver, hvordan socialgruppernes karakterer i en række fag har ændret sig efter reformen. Vi har fokuseret på følgende fag: dansk, historie (kun stx), engelsk, matematik og fysik (kun stx og htx). Fagene er valgt af to grunde. For det første gennemførte EVA i 2007 og 2008 en række fagevalueringer af netop disse fag. Resultaterne af disse fagevalueringer kan virke perspektiverende på resultaterne i indeværende undersøgelse. For det andet er det store fag, som er obligatoriske for en del af studenterne – afhængigt af uddannelsesstype. Ikke desto mindre er fagene på nogle niveauer og uddannelser af så begrænset størrelse, at det ikke er muligt at påvise signifikante forskelle. Nogle fag beskrives derfor på tværs af uddannelsesstyper eller niveauer. Ud over at opdele analysen på de nævnte fag giver analysen også separate resultater for fagenes vurderingsformer. Vurderingsformerne vil i de fleste tilfælde omfatte både skriftlig og mundtlig prøve og skriftlig og mundtlig årskarakter.

Analysen viser, at elevernes sociale baggrund generelt har fået større betydning efter reformen. I alle de undersøgte fag er forskellen mellem øverste og nederste socialgruppe blevet større efter reformen. Det gælder for samtlige mundtlige årskarakterer. Med undtagelse af dansk på htx og matematik på tværs af uddannelserne er forskellen signifikant større i både 2008 og 2009. I de to nævnte fag er forskellen signifikant alene i 2009. Derimod er der sket en mere begrænset ændring i karakterforskellene i de mundtlige prøver. Blot i tre tilfælde, dansk og engelsk på hhx i 2009 og dansk på htx i både 2008 og 2009, er forskellen mellem socialgruppernes karakterer blevet signifikant større efter reformen. Det er vigtigt at nævne, at den sociale baggrunds øgede betydning for de mundtlige årskarakterer ikke har gjort, at betydningen af den sociale baggrund er større, hvad angår årskaraktererne, end hvad angår karaktererne i de mundtlige prøvekarakterer. Efter reformen er der i stedet sket det, at betydningen af den sociale baggrund i de nævnte fag i højere grad er blevet den samme, når man sammenligner mundtlige prøvekarakterer og mundtlige årskarakterer. Før reformen var karakterforskellen mellem øverste og nederste social-

gruppe 0,5 karakterpoint større i de mundtlige prøver end i de mundtlige årskarakterer. Efter reformen er denne forskel reduceret til 0,1.

I fagenes skriftlige dimension ses der ikke en tilsvarende markant forskel på udviklingen i årskaraktererne og karaktererne ved den afsluttende prøve. I de fleste fag med en skriftlig dimension er forskellen mellem øverste og nederste socialgruppe blevet større efter reformen enten i årskarakteren eller i prøvekarakteren eller i begge dele. Sidstnævnte er især tilfældet på stx.

Tabel 10 viser en samlet oversigt over, i hvilke fag betydningen af den sociale baggrund er blevet større efter reformen. To plusser (++) viser, at der er signifikant større forskel mellem øverste og nederste socialgruppe i både 2008 og 2009 end i 2006, mens et enkelt plus (+) viser, at der er en signifikant forskel i et af årene. Et nul (0) betyder, at der ikke er påvist en signifikant ændring grupperne imellem sammenlignet med 2006. Tabellen baserer sig på de efterfølgende tabeller, hvoraf de præcise tal fremgår.

Tabel 10**Oversigt over forøgelse af karakterforskel mellem øverste og nederste socialgruppe fordelt på fag og vurderingsformer**

0 = ingen signifikant forøgelse mellem øverste og nederste socialgruppe

+ = signifikant forøgelse i 2008 eller 2009

++ = signifikant forøgelse i både 2008 og 2009

- = Vurderingsformen eksisterer ikke i det pågældende fag/på det pågældende niveau.

	Mundtlig prøve	Skriftlig prøve	Mundtlig årskarakter	Skriftlig årskarakter
Dansk				
Stx A	0	++	++	++
Hhx A	+	+*	++	+
Htx A	+*	0	+	0
Historie				
Stx A	0	-	++	-
Engelsk				
Stx A	0	+	++	++
Stx B	0	++	++	++
Hhx A	+	+	++	0
Htx A + B	0	0	++**	0
Fysik				
Stx og htx A	0	++*	++*	++*
Stx og htx B	0	-	++	-
Matematik				
Stx, htx og hhx A	0	+	++	++
Stx, htx og hhx B	0	0	+	+

*Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.** *Forskellen fremkommer kun, når vi slår studenter fra de to nederste socialgrupper sammen og dermed får en større gruppe.*** *Forskellen fremkommer kun, når vi slår studenter fra 2008 og 2009 sammen og dermed får en større gruppe.*

Det er påfaldende, at den sociale baggrunds betydning er øget mest, hvad angår de mundtlige årskarakterer, og mindst, hvad angår de mundtlige prøvekarakterer. For netop introduktionen af nye prøveformer har været mistænkt for at bidrage til større social ulighed. Særligt introduktionen af 24 timers forberedelsestid uden for skolen har givet anledning til denne mistanke, da prøveformen giver mulighed for at opsøge hjælp hos fx forældre. I fagene historie på stx, engelsk på hhx og htx samt fysik på htx er der indført mulighed for, at skolen kan vælge denne prøveform. Det er dog vanskeligt at teste, om prøveformen øger betydningen af den sociale baggrund, da

det ikke registreres, om skolen vælger prøveformen. EVA's fagevalueringer viser, at prøveformen i 2008 i høj grad vælges i historie på stx, men stort set ikke vælges i engelsk på hhx og htx. Resultaterne i historie viser, at betydningen af den sociale baggrund hverken i 2008 eller i 2009 er øget, hvad angår den mundtlige prøve. Der er altså ikke noget i datamaterialet, der indikerer, at en mundtlig prøveform med 24 timers forberedelse øger betydningen af den sociale baggrund. I fysik på htx er der for få cases til at lave samme vurdering af 24-timers prøveformen.

Med reformen var valget af 24-timers prøveformen blot en af mange ændringer af de mundtlige prøveformer i de fem fag, som er i fokus i indeværende undersøgelse. I EVA's fagevalueringer indgik bl.a. censorernes vurderinger af disse ændringer og den sociale baggrunds eventuelle betydning for resultaterne af disse prøveformer. Disse vurderinger indgår i analysen af resultaterne i de enkelte fag nedenfor.

Et tydeligt resultat af analysen er, at den sociale baggrunds betydning er øget markant i de skriftlige og særligt de mundtlige årskarakterer. Dette er der ikke i EVA's fagevalueringer spurgt så systematisk om som om prøveformerne. Træk, der gik igen i det kvalitative datamateriale i fagevalueringerne, var imidlertid oplevelsen af, at der var blevet mindre tid til den fagfaglige undervisning og i de evaluerede fag mindre tid til at skrive og rette skriftlige opgaver. Samtidig oplevede lærerne, at fagenes læreplaner havde (bibeholdt) et meget højt ambitionsniveau, og at det derfor var svært at nå at bringe eleverne i stand til at opfylde de kompetencemål, som de nye læreplaner indeholder, og som den nye karakterskala bedømmer i forhold til. Med en sådan oplevelse af tidspres kunne det være oplagt at antage, at der er mindre tid til særlige hensyn til elever, der har behov for ekstra faglig støtte, men koblingen mellem tidspres på den ene side og social arv på den anden side indgår ikke i fagevalueringerne.

På baggrund af registerdata alene kan antagelsen ikke efterprøves umiddelbart. Det vil imidlertid være interessant fremover at følge dette spor på de efterfølgende årgange. Spiller studenternes sociale baggrund fortsat en større rolle end før reformen, eller sker der en udjævning, i takt med at lærerne bliver fortrolige med de nye læreplaner og kompetencemål, og som en følge af at AT på stx blev reduceret i omfang og dermed skabte færre afbrud i den fagfaglige undervisning end i reformens første år? Dette følger vi op på i 2014, hvor EVA laver en lignende undersøgelse, hvor der inddrages nyere årgange.

3.4.1 Dansk på hhx, htx og stx

Dansk var og er obligatorisk på A-niveau for alle tre gymnasieretninger, både før og efter reformen. Ved afslutningen af tredje år var prøven i skriftlig dansk før og umiddelbart efter reformen obligatorisk. Efter første gennemløb af reformen reducerede man det samlede antal af prøvebeholdninger, og siden august 2010 indgår den skriftlige prøve i dansk i lodtrækning på linje med andre prøver, herunder prøven i mundtlig dansk. Eleverne skal op i mindst en danskprøve,

mundtlig eller skriftlig. Både årgang 2008 og årgang 2009 har dog været til en obligatorisk skriftlig prøve i dansk. Derudover får studenterne både en skriftlig og en mundtlig årskaraktter.

Vi har undersøgt, om betydningen af den sociale baggrund er øget, hvad angår de fire nævnte vurderingsformer i faget dansk. For alle tre gymnasieretninger gælder, at den sociale arvs betydning er øget i to-tre ud af i alt fire vurderingsformer. For alle tre gymnasieretninger er den sociale arvs betydning øget, hvad angår begge årskaraktter, dog med undtagelse af den skriftlige årskaraktter på htx. For prøvekarakttererne gælder, at den sociale arvs betydning er øget, hvad angår den skriftlige prøve på stx og den mundtlige prøve på hhx og htx.

I EVA's fagevaluering af dansk på hhx, htx og stx (2008) blev det beskrevet, hvilke nye elementer der indgik i den mundtlige og skriftlige prøve efter reformen, og evalueringen indeholdt censorernes vurdering af disse nyskabelser. Flere steder vurderede censorerne, at nyskabelserne især var til gavn for de fagligt stærke elever. Det gælder fx indførelsen af prøvemapper til den mundtlige prøve på htx og kravet om, at eleverne på hhx skal indlede den mundtlige prøve med et oplæg om et kendt emne fra undervisningen. I de prøver, hvor disse elementer er introduceret, synes betydningen af den sociale arv at være øget. Nyskabelserne kan således have en betydning for denne udvikling. Den sociale arvs betydning er dog øget tydeligst, hvad angår årskarakttererne. Dette kan i mindre grad henføres til enkeltfaktorer. Dog svarede det altovervejende flertal af lærerne i 2008, at prøveformen i skriftlig dansk havde været styrende for deres undervisning, og dermed kan ændringerne af prøveformen indirekte føre til ændringer i årskarakttererne. Det samme gjorde sig gældende for lidt over halvdelen af lærerne, når det handlede om den mundtlige prøveform.

Dansk på stx

I nedenstående tabel ses, hvordan socialgruppernes karakterer i dansk på stx har ændret sig efter reformen. Reformstudenter sammenlignes med studenter fra 2006, hvad angår karaktererne i følgende fire vurderingsformer i dansk: mundtlig prøve, skriftlig prøve, mundtlig årskaraktter og skriftlig årskaraktter.

Tabel 11

Ændringer i dansk karakterer på stx i forhold til 2006, fordelt på socialgrupper og vurderingsformer

	Mundtlig prøve (N = 34.061)		Skriftlig prøve (N = 72.388)		Mundtlig årskarakter (N = 71.008)		Skriftlig årskarakter (N = 71.011)	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	0,35	0,39	0,24	0,25	0,45	0,36	0,34	0,24
Mindst en forælder har en kort eller mellem-lang videregående uddannelse	0,31	0,30	0,05*	0,23	0,18**	0,26	0,15**	0,14
Ingen forældre har en videregående uddannelse	0,36	0,35	-0,04**	0,16**	0,18**	0,12**	0,13**	0,05**
Risikogruppe	0,45	0,33	-0,36**	-0,15**	-0,18**	-0,25**	-0,28**	-0,45**
Forskel på øverste og nederste socialgruppe	-0,10	0,06	0,60**	0,40**	0,63**	0,51**	0,62**	0,69**

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på fire lineære regressionsmodeller, en model for hver vurderingsform. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangen. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby. Referencegruppen er studenter fra 2006. Studenter fra 2007 er også medtaget i analysen, men da der ikke er signifikante forskelle på socialgruppernes karakterforskelle i 2006 og 2007, er resultater for 2007 ikke fremstillet i tabellen. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2007. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.

Af tabellen ses, at der, hvad angår karakterer ved den skriftlige prøve og de to årskarakterer, er sket en relativt markant forøgelse af forskellen mellem øverste og nederste socialgruppe (0,40-0,69 karakterpoint). Forøgelsen af forskellen mellem socialgruppernes karakterer gælder for studenter fra både 2008 og 2009. Af tabellen ses også, at grunden til, at forskellen mellem øverste og nederste socialgruppe er blevet øget, er, både at øverste socialgruppe har oplevet en stigning i de nævnte tre dansk karakterer (0,24-0,40 karakterpoint), og at nederste socialgruppe har oplevet et fald i nævnte karakterer (0,15-0,45 karakterpoint).

Gruppen af studenter, der ikke har nogen forældre med en videregående uddannelse, har ligeledes efter reformen øget afstanden til øverste socialgruppe, hvad angår de nævnte tre danske

rakterer (0,09-0,28 karakterpoint). Denne forskel skyldes ikke, at studenter med forældre, der ikke har en videregående uddannelse, har fået lavere karakterer efter reformen, men at deres karakterer ikke er steget lige så meget som øverste socialgruppes karakterer.

Det kan ikke påvises, at forskellen mellem socialgruppernes karakterer i den mundtlige prøve er øget efter reformen. På begge årgange har de fire socialgrupper øget karaktergennemsnittet i den mundtlige prøve (0,30-0,45 karakterpoint).

Samlet kan vi altså konkludere, at betydningen af studenternes sociale baggrund er øget i den skriftlige prøve, og hvad angår de to årskarakterer, efter indførelsen af reformen, mens betydningen for den mundtlige prøve er uændret efter reformen. Det nye ved den skriftlige prøve efter reformen er, at opgaveformuleringen angiver en bestemt genre, som besvarelsen skal foreligge i. Efter prøven i 2008 var censorerne, der deltog i EVA's evaluering, gennemgående kritiske over for dette genrekrav, og halvdelen af censorerne vurderede, at det virkede begrænsende på eksaminandernes mulighed for at demonstrere selvstændighed, men genrekravet er ikke blevet vurderet specifikt i forhold til den sociale baggrunds betydning.

Til gengæld vurderede de mundtlige censorer betydningen af en række nyskabelser ved den mundtlige prøve på stx, heriblandt det forhold, at eksaminanderne efter reformen indleder prøven med et indledende oplæg om et overordnet emne; det forhold, at der i eksamensspørgsmålet indgår et antal præciserende delspørgsmål; og endelig det forhold, at eksamensspørgsmålene kan stilles til kendt tekst. Ifølge de censorer, der deltog i EVA's evaluering, trækker nyskabelserne lidt i forskellig retning. Mens indførelsen af kendt tekst og de præciserende delspørgsmål overvejende vurderedes at være til fordel for fagligt svage elever, vurderede 70 % af censorerne, at indførelsen af et indledende oplæg gav fagligt stærke elever en fordel.

Censorernes blandede vurdering af nyskabelserne bekræftes af nærværende undersøgelse, for så vidt at tiltagene ikke ser ud til at have øget den sociale arvs betydning, men i stedet har løftet karakterniveauet for alle fire socialgrupper.

Dansk på hhx

I nedenstående tabel ses, hvordan socialgruppernes karakterer i dansk på hhx har ændret sig efter reformen. Reformstudenter sammenlignes igen med studenter fra 2006, hvad angår karaktererne i følgende fire vurderingsformer i dansk: mundtlig prøve, skriftlig prøve, mundtlig årskarakter og skriftlig årskarakter.

Tabel 12

Ændringer i dansk karakterer på hhx i forhold til 2006, fordelt på socialgrupper og vurderingsformer

	Mundtlig prøve (N = 12.901)		Skriftlig prøve (N = 23.497)		Mundtlig årskarakter (N = 24.283)		Skriftlig årskarakter (N = 24.248)	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	0,32	0,77	0,47	0,61	0,45	0,63	0,02	0,32
Mindst en forælder har en kort eller mellem-lang videregående uddannelse	0,20	0,31	0,19	0,36	0,18	0,16*	0,18	0,11
Ingen forældre har en videregående uddannelse	0,12	0,37	0,01*	0,34	0,01*	0,10**	-0,03	0,04
Risikogruppe	0,26	0,00*	0,16	0,22	-0,07*	-0,08**	-0,11	-0,16*
Forskel på øverste og nederste socialgruppe	0,06	0,77*	0,31	0,39	0,52*	0,71**	0,13	0,48*

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på fire lineære regressionsmodeller, en model for hver vurderingsform. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangen. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby. Referencegruppen er studenter fra 2006. Studenter fra 2007 er også medtaget i analysen, men da der ikke er signifikante forskelle på socialgruppernes karakterforskelle i 2006 og 2007, er resultater for 2007 ikke fremstillet i tabellen. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2007. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.

Af tabellen ses, at der i 2009 er sket en signifikant forøgelse af karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe, hvad angår den mundtlige prøve og de to årskarakterer (0,48-0,77 karakterpoint). Grunden til, at forskellen mellem øverste og nederste socialgruppe er øget, er fortrinsvis, at øverste socialgruppe har forbedret de tre nævnte karakterer (0,32-0,77 karakterpoint). Samtidig har nederste socialgruppe oplevet et mindre fald i årskaraktererne (0,07-0,16 karakterpoint). I den mundtlige årskarakter har studenter fra de to midterste socialgrupper også øget karakterafstanden op til øverste socialgruppe med henholdsvis 0,47 og 0,53 karakterpoint. Det er kun for mundtlige årskarakterers vedkommende, at samme tendens til øgede forskelle mellem socialgrupperne også kan konstateres i 2008. Hvad angår karakterer i den mundtlige prøve, og hvad angår den skriftlige årskarakter, øges betydningen af den sociale arv først i 2009.

Det kan ikke påvises, at karakterforskellen i den skriftlige prøve er øget mellem øverste og nederste socialgruppe. Forskellen er på henholdsvis 0,31 og 0,39, men er ikke statistisk signifikant. Hvis de to nederste socialgrupper slås sammen, har denne gruppe samlet set fået en signifikant større karakterafstand til øverste socialgruppe (0,43 karakterpoint). Denne effekt kan dog kun påvises i 2008.

Vi kan altså konkludere, at den sociale arvs betydning i dansk på hhx i 2009 såvel som på stx er øget, hvad angår de to årskarakterer og desuden den mundtlige prøve, efter reformen, mens det i 2009 ikke kan påvises, at den sociale arvs betydning er øget, hvad angår den skriftlige prøve, efter reformen. I den mundtlige prøve på hhx er der efter reformen indført et oplæg, som eksaminanden skal holde ud fra en eksamenstitel, der afspejler et kendt emne fra undervisningen. Som på stx vurderede størstedelen af censorerne i 2008 (67 %), at dette tiltag gav særligt de fagligt stærke eksaminander en fordel. Ifølge censorernes vurdering kan tiltaget med et på forhånd forberedt oplæg bidrage til at forklare, at den sociale arvs betydning i den mundtlige prøve på hhx ifølge indeværende undersøgelse er øget.

Hvad angår den skriftlige prøve, er den efter reformen blevet it-baseret på hhx. Dog kunne man i 2008 fortsat gennemføre en traditionel skriftlig prøve baseret på et trykt materiale. Prøven indeholder et stort inspirationsmateriale, som eksaminanden skal kunne navigere i. Censorerne i EVA's evaluering i 2008 var generelt positive over for den nye it-baserede prøveform og vurderede ikke, at eleverne klarede sig dårligere end ellers. Indeværende undersøgelse viser som sagt, at alle socialgrupper har oplevet en lille fremgang efter reformen. Der er ikke noget, der tyder på, at den nye prøveform øger betydningen af social baggrund.

Dansk på htx

I nedenstående tabel ses, hvordan socialgruppernes karakterer i dansk på htx har ændret sig efter reformen. Reformstuderer sammenlignes igen med studenter fra 2006, hvad angår karaktererne i de følgende fire vurderingsformer i dansk: mundtlig prøve, skriftlig prøve, mundtlig årskarakter og skriftlig årskarakter.

Tabel 13

Ændringer i dansk karakterer på htx i forhold til 2006, fordelt på socialgrupper og vurderingsformer

	Mundtlig prøve (N = 5.050)		Skriftlig prøve (N = 9.039)		Mundtlig årskarakter (N = 8.305)		Skriftlig årskarakter (N = 8.337)	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	0,86	0,82	0,51	0,41	0,45	0,65	0,15	0,22
Mindst en forælder har en kort eller mellem-lang videregående uddannelse	0,81	0,55	0,29	0,10	0,52	0,26	0,20	0,15
Ingen forældre har en videregående uddannelse	0,56	0,34	0,46	0,00	0,24	-0,04*	0,05	0,04
Risikogruppe	-0,17	-0,14	0,36	-0,05	0,57	-0,25*	0,29	0,03
Forskel på øverste og nederste socialgruppe	1,03	0,96	0,15	0,46	-0,12	0,90*	-0,14	0,19

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på fire lineære regressionsmodeller, en model for hver vurderingsform. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangen. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby. Referencegruppen er studenter fra 2006. Studenter fra 2007 er også medtaget i analysen, men da der ikke er signifikante forskelle på socialgruppernes karakterforskelle i 2006 og 2007, er resultater for 2007 ikke fremstillet i tabellen. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2007. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.

Af tabellen ses, at der i 2009 er sket en signifikant forøgelse af karakterforskellen mellem øverste og de to nederste socialgrupper i mundtlig årskarakter på henholdsvis 0,69 og 0,90 karakterpoint. Grunden til, at forskellen mellem øverste og nederste socialgruppe er øget, er, både at øverste socialgruppe har oplevet en stigning i den mundtlige årskarakter på 0,65 karakterpoint, og at nederste socialgruppe har oplevet et fald i den mundtlige årskarakter på 0,25 karakterpoint. Den øgede karakterforskel mellem øverste og næstnederste socialgruppe skyldes mest af alt, at øverste socialgruppes karakterer er steget.

Vi kan ikke i øvrigt påvise, at karakterforskellen mellem nederste og øverste socialgruppe er øget. Det er dog væsentligt at bemærke, at der er meget store forskelle mellem øverste og nederste

socialgruppe, hvad angår den mundtlige prøvekarakter (1,03-0,96 karakterpoint). Hvis vi slår reformstuderter fra 2008 og 2009 sammen og dermed får en større gruppe, er der en signifikant øget karakterforskel mellem øverste og nederste socialgruppe på 1,00 karakterpoint.

I forbindelse med den mundtlige prøve på htx blev der indført brug af prøvemapper, hvor eksaminanden til prøven skulle redegøre for tidligere skriftlige opgaver, og der blev indført vejledende spørgsmål til et ukendt tekstmateriale. 64 % af censorerne mente, at indførelsen af prøvemappen særligt gav de fagligt stærke eksaminander en fordel, mens indførelsen af de vejledende spørgsmål ikke omvendt blev vurderet til at være en særlig hjælp for fagligt svage elever. Censorerne vurdering af, at ændringerne af den mundtlige prøveform samlet set især er en fordel for de fagligt stærke elever, kan bidrage til at forklare, hvorfor betydningen af den sociale baggrund i den mundtlige prøve på htx er øget en smule.

I forhold til den skriftlige prøve er der på htx ingen nyskabelser i prøveformen, ud over at materialerne ligger i elektronisk form. Denne undersøgelse kan heller ikke påvise, at den sociale arvs betydning i skriftlig dansk på htx er øget efter reformen.

3.4.2 Historie på stx

Historie indgår i forskellige varianter i alle de gymnasiale uddannelser. Det er imidlertid kun på stx, at faget indgår på A-niveau, og følgelig var det kun historiefaget på stx, som indgik i rækken af fagevalueringer, som EVA gennemførte i 2007 og 2008. Historie på stx er et centralt fag. Det er populært i flerfaglige forløb, bl.a. fordi det kan defineres som både et humanistisk og et samfundsvidenskabeligt fag. I forlængelse af at samfundsfag på C-niveau blev obligatorisk for alle elever efter reformen, fjernede man kravet om samfundskundskab i historiefaget. Hermed fjernede man også den tid, der var afsat til samfundskundskab, hvilket i praksis betød, at mange historielærere gav udtryk for at føle sig meget pressede i forhold til tid.

På første eller andet år er der en obligatorisk opgave i dansk og/eller historie, men herudover er der ikke en skriftlig dimension i faget. Eleverne får således alene en mundtlig årskarakter og har alene mulighed for at komme til en mundtlig prøve.

På baggrund af analysen kan det konstateres, at den sociale baggrunds betydning i historie på stx er øget efter reformen, hvad angår den mundtlige årskarakter, men ikke hvad angår den mundtlige prøve. Dette fremgår af nedenstående tabel, der viser, hvordan socialgruppernes karakterer i historie på stx har ændret sig efter reformen. Reformstuderter sammenlignes med studenter fra 2006 i forhold til mundtlig prøve- og mundtlig årskarakter.

Tabel 14**Ændringer i historiekarakterer på A-niveau på stx i forhold til 2006, fordelt på socialgrupper og vurderingsformer**

	Mundtlig prøve (N = 33.019)		Mundtlig årskarakter (N = 71.024)	
	2008	2009	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	1,00	1,21	0,57	0,51
Mindst en forælder har en kort eller mellem-lang videregående uddannelse	0,94	1,12	0,26**	0,32*
Ingen forældre har en videregående uddannelse	0,94	1,01	0,26**	0,23**
Risikogruppe	0,79	1,01	-0,18**	-0,12**
Forskel på øverste og nederste socialgruppe	0,21	0,20	0,75**	0,63**

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på to lineære regressionsmodeller, en model for hver vurderingsform. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangen. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby. Referencegruppen er studenter fra 2006. Studenter fra 2007 er også medtaget i analysen, men da der ikke er signifikante forskelle på socialgruppernes karakterforskelle i 2006 og 2007, er resultater for 2007 ikke fremstillet i tabellen. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2007. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.

Af tabellen ses, at der både i 2008 og i 2009 er sket en signifikant forøgelse af karakterforskellen mellem øverste socialgruppe og de andre tre socialgrupper. Det skyldes især, at den øverste socialgruppe har oplevet en væsentlig stigning i karakterniveauet efter reformen. De to mellemste socialgrupper har ligeledes oplevet en stigning, men ikke så markant som den øverste socialgruppe. Nederste socialgruppe har oplevet den største forøgelse af karakterafstanden til øverste socialgruppe på henholdsvis 0,75 og 0,63 karakterpoint. For denne socialgruppe gælder, at der er sket et fald i årskaraktererne efter reformen.

Det kan ikke påvises, at karakterforskellen mellem socialgrupperne er øget i den mundtlige prøve efter reformen. Her har alle socialgrupper oplevet en stigning i karakterniveauet. Dette er et interessant resultat, fordi der netop i forbindelse med den mundtlige prøve blev indført væsentlige ændringer, der resulterede i ophedede debatter om social skævvridning. Den væsentligste ændring var en forlængelse af forberedelsestiden fra 0,5 time til 3 eller 24 timer. I varianten med 24 timers forberedelse må eksaminanden forlade skolen og har dermed mulighed for at opsøge hjælp uden for skolen. Blandt de censorer, der i 2008 havde censureret hold med 24 timers forberedelse, erklærede 42 % sig enige eller overvejende enige i, at eksaminandernes præstationer ved prøven bar præg af, at de havde modtaget hjælp i forberedelsestiden.

Skolerne kunne i 2008 og 2009 selv vælge, hvilken variant den enkelte klasse skulle eksamineres efter. Senere er varianten med 24 timers forberedelse blevet obligatorisk. I 2008 valgte langt størstedelen af skolerne ifølge EVA's evaluering varianten med 24 timers forberedelse. Det registreres imidlertid ikke centralt, hvilken prøveform den enkelte elev blev eksamineret efter. Derfor ved vi ikke, hvordan fordelingen var i 2009, og det kan ikke afgøres, om den valgte variant i sig selv øger betydningen af den sociale baggrund.

Blandt de censorer, der i 2008 havde censureret hold med 24 timers forberedelse, erklærede 91 % sig enige eller overvejende enige i, at de fagligt stærke elever kunne profitere af prøveformen, mens blot 29 % var enige i, at de fagligt svage elever kunne profitere af prøveformen. Ca. en tredjedel af censorerne vurderede i 2008, at der var en større spredning i karaktererne efter reformen. Disse censorer tillagde dels den ændrede forberedelsestid (80 %), dels andre nyskabelser betydning for oplevelsen af større spredning. De andre nyskabelser handler om, at eksamensspørgsmålet efter reformen baserer sig på ukendt bilagsmateriale, mens eksaminanderne før reformen blev eksamineret i kendt tekstmateriale (90 %), og om, at der ikke efter reformen er formuleret et eksamensspørgsmål (95 %). Der er samlet tale om nyskabelser, der stiller større krav til eksaminandernes selvstændighed.

En sidste nyskabelse handler om, at eksaminationen efter reformen er todelt, idet den indledes med et indledende oplæg fra eksaminanden. I forbindelse med EVA's evaluering i 2008 pegede flere censorer på dette forhold som nervøsitetsreducerende. Det indledende oplæg sammenholdt med den længere forberedelsestid (3 eller 24 timer) vurderedes at gøre også de fagligt svagere elever mere trygge ved eksamenssituationen, hvilket kunne trække i retning af, at den sociale baggrund har mindre betydning.

Selvom der blandt lærere og censorer var en overvejende bekymring for, at den nye prøveform kunne øge betydningen af den sociale baggrund, pegede vurderingen af de enkelte nyskabelser ikke entydigt i samme retning. Nærværende analyse viser, at karakterforskellen i prøvekaraktererne ikke er øget socialgrupperne imellem. Det er derimod forskellen i årskaraktererne, der ikke direkte kan forklares med ændrede prøveformer.

3.4.3 Engelsk på hhx, htx og stx

Engelsk er et centralt fag på alle tre uddannelser. Med reformen blev engelsk på A-niveau obligatorisk på hhx, mens det fortsat er obligatorisk på B-niveau på stx og htx. På disse uddannelser kan eleverne vælge engelsk på A-niveau, enten som del af en studieretning eller som et valgfag på 3. år. Andelen af elever med engelsk på A-niveau er steget markant efter reformen.

Både før og umiddelbart efter reformen var der en obligatorisk skriftlig prøve på både A- og B-niveau. Efter første gennemløb af reformen reducerede man det samlede antal af prøvebegivenheder, og siden august 2010 udtrækkes de skriftlige prøver i engelsk ved lodtrækning på linje med andre prøver, herunder prøverne i mundtlig engelsk. Eleven skal op i mindst én prøve på det afsluttende niveau, mundtlig eller skriftlig. Både årgang 2008 og årgang 2009 har dog været til en obligatorisk skriftlig prøve i engelsk. Derudover får studenterne både en skriftlig og en mundtlig årskarakter.

Vi har undersøgt, om betydningen af studenternes sociale baggrund er øget, hvad angår de fire nævnte vurderingsformer i faget engelsk. På hhx sammenligner vi på A-niveau, dvs., at vi sammenligner alle hhx-elever efter reformen med den del af hhx-eleverne, der før reformen aktivt havde tilvalgt engelsk på A-niveau. På stx sammenligner vi på både A-niveau og B-niveau. Det samme er tilfældet på htx. Her er andelen af studenter med henholdsvis A- og B-niveau imidlertid lille, hvorfor vi har slået de to niveauer sammen i analysen.

Analysen viser, at betydningen af den sociale baggrund er øget tydeligt på stx og på hhx, mens der ikke kan påvises en tilsvarende tydelig ændring på htx. Med hhx som eneste undtagelse er der ikke sket nogen ændring i de mundtlige prøvekarakterer, på trods af at der er sket væsentlige ændringer af prøveformen. En af ændringerne er muligheden for på hhx og htx at anvende en prøveform med 24 timers forberedelse. Dette har ikke resulteret i en markant større forskel socialgrupperne imellem, men det var – i hvert fald i 2008 – begrænset, hvor meget denne prøveform blev benyttet.

En væsentlig ændring af den skriftlige prøveform på alle uddannelserne er introduktionen af en sproglig/grammatisk delprøve uden hjælpemidler. Dette har haft stor betydning for lærernes undervisning. I 2008 vurderede 93 % af hhx-lærerne fx, at den skriftlige prøveform havde været styrende for deres undervisning og for fagets toning i det hele taget, men det lader sig ikke påvise, om dette medvirker til at øge betydningen af studenternes sociale baggrund, hvad angår årskaraktererne på både stx og hhx, og hvad angår de skriftlige prøvekarakterer på stx.

Engelsk på stx

Engelsk er et centralt fag på stx. Både før og efter reformen var og er engelsk obligatorisk på B-niveau og valgfrit på A-niveau. Efter reformen er der imidlertid flere elever, der vælger engelsk på A-niveau, enten som studieretningsfag eller som valgfag. I 2009 var der ifølge EVA's fagområde-evaluering 61 %, der blev studenter med engelsk på A-niveau, mens det tilsvarende tal før reformen var 50 %.

I denne undersøgelse har vi sammenlignet reformstudenternes karakterer på A- henholdsvis B-niveau igen med tilsvarende karakterer blandt studenter fra 2006. Analysen viser, at betydningen af studenternes sociale baggrund er markant øget, hvad angår årskaraktererne, skriftlige såvel som mundtlige på både A- og B-niveau. Det samme gælder karaktererne i den skriftlige prøve på B-niveau og A-niveau. I den mundtlige prøve er betydningen af studenternes sociale baggrund til gengæld ikke signifikant større efter reformen.

Nedenstående tabel giver et samlet overblik over, hvordan socialgruppernes karakterer i engelsk A på stx har ændret sig efter reformen inden for følgende vurderingsformer: mundtlig prøve, skriftlig prøve, mundtlig årskarakter og skriftlig årskarakter.

Tabel 15
Ændringer i engelskkarakterer på A-niveau på stx i forhold til 2006, fordelt på socialgrupper og vurderingsformer

	Mundtlig prøve (N = 9.827)		Skriftlig prøve (N = 39.523)		Mundtlig årskarakter (N = 38.650)		Skriftlig årskarakter (N = 38.658)	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	0,09	-0,03	0,10	0,09	0,47	0,21	0,51	0,36

Fortsættes næste side ...

... fortsat fra forrige side

	Mundtlig prøve (N = 9.827)		Skriftlig prøve (N = 39.523)		Mundtlig årskarakter (N = 38.650)		Skriftlig årskarakter (N = 38.658)	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Mindst en forælder har en kort eller mellem-lang videregående uddannelse	0,01	-0,17	-0,08	0,21	0,10**	0,01	0,26*	0,24
Ingen forældre har en videregående uddannelse	-0,04	-0,09	-0,06	-0,16*	0,07**	0,01*	0,24**	0,16*
Risikogruppe	-0,21	-0,24	-0,53**	-0,05	-0,17**	-0,37**	-0,04**	-0,20**
Forskel på øverste og nederste socialgruppe	0,30	0,21	0,63**	0,14	0,64**	0,58**	0,55**	0,56**

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på fire lineære regressionsmodeller, en model for hver vurderingsform. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangen. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby. Referencegruppen er studenter fra 2006. Studenter fra 2007 er også medtaget i analysen, men da der ikke er signifikante forskelle på socialgruppernes karakterforskelle i 2006 og 2007, er resultater for 2007 ikke fremstillet i tabellen. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2007. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.

Tabellen viser, at karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe i begge år er øget markant i både de skriftlige og de mundtlige årskarakterer (0,55-0,64 karakterpoint). Ændringen skyldes, både at studenterne i øverste socialgruppe får højere karakterer end tidligere (0,21-0,51 karakterpoint), og at studenterne i den nederste socialgruppe får lavere karakterer end tidligere (0,04-0,37 karakterpoint). Desuden er karakterforskellen mellem de to mellemste socialgrupper og øverste socialgruppe også blevet signifikant større. I den skriftlige prøve er karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe kun øget i 2008, mens karakterforskellen mellem næstnederste og øverste socialgruppe er øget i 2009. Det er til gengæld ikke muligt at påvise, at karakterforskellen er øget i den mundtlige prøve.

Tabellen nedenfor viser, at der er sket en lignende forøgelse af den sociale baggrunds betydning for engelsk på B-niveau, hvad angår begge årskarakterer og den skriftlige prøve karakter. Resultatet er en konsekvens af, at de tre nederste socialgrupper har oplevet en tydelig karaktertilbagegang i både årskaraktererne og den skriftlige prøve, mens den øverste socialgruppe kun har oplevet en lille eller slet ingen tilbagegang i de nævnte vurderingsformer.

Tabel 16**Ændringer af engelskarakterer på B-niveau på stx i forhold til 2006, fordelt på social-grupper og vurderingsformer**

	Mundtlig prøve (N = 9.827)		Skriftlig prøve (N = 29.739)		Mundtlig årskarakter (N = 32.653)		Skriftlig årskarakter (N = 30.141)	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	0,44	0,37	-0,11	-0,07	0,19	0,04	0	-0,06
Mindst en forælder har en kort eller mellem-lang videregående uddannelse	0,22	0,17	-0,63**	-0,16	-0,36**	-0,18**	-0,33**	-0,31*
Ingen forældre har en videregående uddannelse	0,27	0,18	-0,78**	-0,5**	-0,37**	-0,42**	-0,38**	-0,49**
Risikogruppe	0,26	0,07	-1,02**	-1,05**	-0,57**	-1,02**	-0,49*	-0,68**
Forskel på øverste og nederste socialgruppe	0,18	0,30	0,91**	0,98**	0,38**	0,98**	0,49*	0,62**

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på fire lineære regressionsmodeller, en model for hver vurderingsform. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangen. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby. Referencegruppen er studenter fra 2006. Studenter fra 2007 er også medtaget i analysen, men da der ikke er signifikante forskelle på socialgruppernes karakterforskelle i 2006 og 2007, er resultater for 2007 ikke fremstillet i tabellen. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2007. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.

Indeværende undersøgelse viser altså, at niveauet i især engelsk på B-niveau er blevet lavere efter reformen, og at betydningen af den sociale baggrund er blevet større i alt andet end den mundtlige prøvekarakter. Dette resultat bekræfter det indtryk, som lærerne gav udtryk for allerede i forbindelse med EVA's fag- og fagområdeevalueringer i 2009. Bl.a. vurderede 60 %, at spredningen i elevernes udbytte var blevet større efter reformen. Det eneste enkeltelement, som evalueringerne pegede på, der kunne forklare dette, var en ændret mundtlig prøveform, der i højere grad end tidligere vægter selvstændighed. Således prøves eleverne på både A- og B-niveau efter reformen i en ukendt tekst.

Censorerne var generelt positivt stemt over for denne ændring, men vurderede, at det især var de fagligt stærke elever, der havde fordel af denne ændring. Henholdsvis 90 % af censorerne på A-niveau og 92 % af censorerne på B-niveau vurderede, at de fagligt stærke elever kunne drage fordel af, at tekstmaterialet var ukendt, mens det samme gjorde sig gældende for blot 41 % henholdsvis 47 % af censorerne, når det drejede sig om de svagere elever. Censorerne fremhævede imidlertid, at det især var en ulempe for de flittige elever. Der er ikke nødvendigvis en sammenhæng mellem social baggrund og flid. Indeværende undersøgelse viser netop også, at der i netop den mundtlige prøve ikke er sket nogen ændring i betydningen af studenternes sociale baggrund.

Den skriftlige prøveform på stx er blevet todelt efter reformen. Således indeholder prøven på både A- og B-niveau efter reformen en sproglig delprøve, der skal besvares uden hjælpemidler. Dette er ifølge censorerne svært for eksaminanderne og en medvirkende årsag til, at det skriftlige karakterniveau er faldet efter reformen. Samtidig peger lærerne på, at denne ændring af prøveformen har betydet, at der i undervisningen er kommet mere fokus på sprog og grammatik end tidligere, men der er ikke i EVA's fagevaluering fra 2009 belæg for at vurdere, om dette medvirker til at øge betydningen af studenternes sociale baggrund, hvad angår den skriftlige prøve og årskaraktererne, som nærværende undersøgelse påviser.

Engelsk på hhx

I takt med at engelsk på A-niveau med reformen blev obligatorisk på hhx, steg andelen af elever med A-niveau fra 62 % i 2005-2007 til 100 % i 2009. I forbindelse med EVA's fagevalueringer i 2008 førte dette til mange drøftelser af, hvad det betød for det faglige niveau. På den ene side var der lærere, der vurderede, at det faglige niveau ville falde, og spredningen blandt eleverne ville øges, fordi man nu skulle have alle elever med. På den anden side var der lærere, der fremhævede, at engelsk på A-niveau før reformen for nogle elever var et fravalg af andre fag på A-niveau, mens der omvendt var fagligt stærke elever, der i stedet for prioriterede andre fag på A-niveau. Samlet set vurderede engelsklærerne udviklingen positivt, og mere positivt end kollegerne på stx. Størstedelen af lærerne vurderede, at det generelle niveau var uændret efter reformen. Halvdelen af lærerne vurderede, at spredningen i niveauet var blevet mindre efter reformen, mens den anden halvdel vurderede, at spredningen var større eller uændret.

Indeværende undersøgelse viser, at der nogle steder er sket en spredning i karakterniveauet afhængigt af elevernes sociale baggrund. Studenternes sociale baggrund har størst betydning for de mundtlige årskarakterer, og betydningen er mere markant i 2009 end i 2008. Nedenstående tabel giver et samlet overblik over, hvordan socialgruppernes karakterer i engelsk på A-niveau på hhx har ændret sig efter reformen. Reformstudenter sammenlignes igen med studenter fra 2006 i forhold til følgende fire vurderingsformer i engelsk: mundtlig prøve, skriftlig prøve, mundtlig årskarakter og skriftlig årskarakter.

Tabel 17

Ændringer i engelskarakterer på A-niveau på hhx i forhold til 2006, fordelt på socialgrupper og vurderingsformer

	Mundtlig prøve (N = 9.827)		Skriftlig prøve (N = 18.827)		Mundtlig årskarakter (N = 19.872)		Skriftlig årskarakter (N = 19.867)	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	0,33	0,66	-0,25	0,68	-0,01	0,55	0,08	0,31
Mindst en forælder har en kort eller mellem-lang videregående uddannelse	0,03	0,18	0,05	0,10*	-0,14	-0,14**	0	-0,01
Ingen forældre har en videregående uddannelse	-0,05	0,12	-0,15	0,12*	-0,34	-0,23**	-0,13	-0,02
Risikogruppe	-0,05	-0,37*	-0,28	0,03*	-0,64*	-0,47**	-0,39	-0,11
Forskel på øverste og nederste socialgruppe	0,38	1,03*	0,03	0,65*	0,63*	1,02**	0,47	0,42

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på fire lineære regressionsmodeller, en model for hver vurderingsform. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangen. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby. Referencegruppen er studenter fra 2006. Studenter fra 2007 er også medtaget i analysen, men da der ikke er signifikante forskelle på socialgruppernes karakterforskelle i 2006 og 2007, er resultater for 2007 ikke fremstillet i tabellen. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2007. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.

Af tabellen ses, at der begge år er sket en signifikant forøgelse af karakterforskellen mellem den øverste og nederste socialgruppe i de mundtlige årskarakterer (0,63-1,02 karakterpoint). I 2009 er der desuden en signifikant forskel mellem den øverste socialgruppe og de to mellemste socialgrupper (0,69-0,88 karakterpoint). Forskellene skyldes, at den øverste socialgruppe som den eneste har oplevet en karakterfremgang i de mundtlige karakterer efter reformen, mens de øvrige grupper har oplevet en tilbagegang. Hvad angår de skriftlige årskarakterer, gælder ligeledes, at den øverste socialgruppe som den eneste har oplevet en karakterfremgang efter reformen, mens de øvrige grupper har oplevet en tilbagegang. Dette resulterer imidlertid ikke i signifikante forskelle socialgrupperne imellem, ej heller hvis man slår flere af kategorierne sammen.

I forbindelse med prøverne er der kun signifikante forskelle i 2009, ikke i 2008. I den skriftlige prøve er der signifikante forskelle mellem øverste socialgruppe og de øvrige tre (0,56-0,63 karakterpoint). Alle socialgrupper har dog oplevet en lille karakterfremgang. I den mundtlige prøve er der alene en signifikant forskel på 1,03 karakterpoint mellem den øverste og den nederste socialgruppe. Her gælder, at den nederste socialgruppe som den eneste har oplevet en karaktertilbagegang.

Det er umiddelbart svært at forklare den større betydning af social baggrund med nye prøveformer. I den mundtlige prøve vælger skolen mellem en traditionel prøve med 60 minutters forberedelse og en ny prøveform med 24 timers forberedelse. I forbindelse med sidstnævnte indgår der en sproglig oversættelses- og kommenteringsopgave af ukendt tekst. I 2008 vurderede censorerne, at denne delopgave især var en fordel for de fagligt stærke elever. 88 % vurderede dette, mens 45 % vurderede, at det var en fordel for de fagligt svagere elever. Derimod var det en udbredt opfattelse, at den lange forberedelsestid var en fordel for de fagligt svagere elever, der i ro og mag kunne forberede sig hjemme. Spørgsmålet om forældreinddragelse fyldte ikke meget i diskussionerne på hhx. Det centrale er imidlertid, at det kun var 15 % af lærerne, der ifølge EVA's fagevaluering valgte at anvende den nye prøveform i 2008. Da det ikke registreres centralt, hvilken prøveform der prøves efter, ved vi ikke, hvor mange der anvendte den nye prøveform i 2009, og det kan heller ikke afgøres, om betydningen af social baggrund er blevet større eller mindre blandt de studenter, der eksamineres efter den nye prøveform.

Den skriftlige prøveform på hhx er todelt som på stx. Også på hhx er der en sproglig delprøve, der skal besvares uden hjælpemidler. Der er ikke i EVA's fagevaluering fra 2008 belæg for at vurdere, om dette medvirker til at øge betydningen af studenternes sociale baggrund i den skriftlige prøve efter reformen, som nærværende undersøgelse påviser.

Engelsk på htx

Engelskfaget er blevet opgraderet på htx. Dette ses tydeligst, ved at B-niveauet, som på stx, har fået en skriftlig prøve og dermed en tydeligere skriftlig dimension end umiddelbart inden reformen. Den skriftlige prøve udtrækkes ved lodtrækning på linje med de øvrige prøver. A-niveauet kan vælges som valgfag eller studieretningsfag. Dvs., at alle studenter efter reformen har skriftlige karakterer, mens det før reformen kun var studenter med engelsk på A-niveau. For at opnå den nødvendige volumen har vi i nedenstående analyse slået karaktererne på A- og B-niveau sammen.

Af nedenstående tabel ses, at der ikke er signifikante karakterforskelle, når man sammenligner forskelle i karakterer før og efter reformen mellem øverste og nederste socialgruppe på htx. I de mundtlige årskarakterer er der derimod en signifikant forskel mellem øverste socialgruppe og

næstnederste socialgruppe i både 2008 (0,76 karakterpoint) og 2009 (0,79 karakterpoint), en forskel, der går igen, hvis man slår de to nederste socialgrupper sammen.

Tabel 18

Ændringer i engelskarakterer på A- og B-niveau på htx i forhold til 2006, fordelt på socialgrupper og vurderingsformer

	Mundtlig prøve (N = 4.071)		Skriftlig prøve (N = 4.728)		Mundtlig årskarakter (N = 6.377)		Skriftlig årskarakter (N = 6.286)	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	1,27	0,91	0,37	0,83	0,60	0,43	0,4	0,57
Mindst en forælder har en kort eller mellem-lang videregående uddannelse	0,43	0,49	0,37	0,82	0,24	0,36	0,2	0,47
Ingen forældre har en videregående uddannelse	0,33	0,36	-0,02	0,35	-0,16*	-0,36*	-0,1	-0,09
Risikogruppe	0,93	1,00	-0,19	0,41	0,02	-0,24	0,18	0,22
Forskel på øverste og nederste socialgruppe	0,34	-0,09	0,56	0,42	0,58	0,67	0,22	0,35

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på fire lineære regressionsmodeller, en model for hver vurderingsform. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangen. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby. Referencegruppen er studenter fra 2006. Studenter fra 2007 er også medtaget i analysen, men da der ikke er signifikante forskelle på socialgruppernes karakterforskelle i 2006 og 2007, er resultater for 2007 ikke fremstillet i tabellen. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2007. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.

Tabellen viser, at der ikke er sket signifikante ændringer i prøvekaraktererne socialgrupperne imellem. Resultatet er ikke overraskende set i lyset af læreres og censorers vurdering i EVA's fagevaluering i 2008. Præcis som på hhx gælder, at man på htx på A-niveau kan vælge mellem to mundtlige prøveformer, hvoraf den ene er med 24 timers forberedelse. De færreste lærere havde i 2008 valgt denne prøveform, og de få censorer, der havde erfaring med de 24 timers forberedelsestid, vurderede, at dette var positivt for såvel de fagligt stærke som de fagligt svagere elever. På B-niveauet vurderede censorerne ligeledes, at både fagligt stærke og fagligt svagere elever

kunne drage nytte af en ændret prøveform. Her består ændringen primært i, at en større del af prøven omfatter en præsentation, som eksaminanderne har forberedt på forhånd. Der er ifølge nærværende undersøgelse ikke noget, der tyder på, at dette medvirker til at øge betydningen af den sociale baggrund. Tværtimod har næsten alle socialgrupper oplevet en lille karakterfremgang.

Den skriftlige prøveform på htx er todelt som på stx og hhx. På både A- og B-niveau er der en sproglig delprøve, der skal besvares uden hjælpemidler. I modsætning til hhx og stx er der imidlertid ikke på htx sket nogen forøgelse af betydningen af studenternes sociale baggrund efter reformen.

3.4.4 Fysik på stx og htx

Fysik er et centralt fag i den naturvidenskabelige fagrække. Før såvel som efter reformen har det på htx været obligatorisk på B-niveau og valgfrit på A-niveau. På stx var det før reformen obligatorisk på B-niveau for matematikere og valgfrit på A-niveau, mens de sproglige studenter havde naturfag, der gav en formel kompetence svarende til hf-faget fysik/kemi på C-niveau. Efter reformen er der sket ændringer af den naturvidenskabelige fagrække, således at alle elever på stx skal have to naturvidenskabelige fag på C-niveau og mindst et naturvidenskabeligt fag på mindst B-niveau (foruden naturvidenskabeligt grundforløb). Studenterne kan vælge A-niveau som studierefningsfag eller som valgfag.

I praksis er der sket en styrkelse af fysikfaget på htx, idet en større andel vælger det på A-niveau efter reformen. Andelen er ifølge EVA's fagevaluering fra 2009 steget med 15 procentpoint fra 22 % før reformen til 37 % i 2009. Tilsvarende er andelen, der har fysik på B-niveau, faldet fra 78 % før reformen til 63 % i 2009. På stx er der derimod sket en svækkelse af faget, forstået således, at andelen af studenter med fysik på A-niveau er næsten uændret med ca. en tiendedel af en årgang, mens andelen af studenter med fysik på B-niveau er faldet med 18 procentpoint fra 47 % før reformen til 29 % efter reformen. Til gengæld har de resterende 61 % af årgang 2009 et regulært C-niveau i fysik.

I indeværende undersøgelse ser vi dog kun på A- og B-niveauet. Resultatet af undersøgelsen ligner resultaterne fra de øvrige fag. Betydningen af studenternes baggrund er blevet signifikant større efter reformen, hvad angår de mundtlige årskarakterer på både A- og B-niveau, mens der ikke er sket nogen signifikant ændring i de mundtlige prøvekarakterer. På A-niveauet, hvor der tillige er en skriftlig dimension, er betydningen af den sociale baggrund ligeledes øget i både årskarakterer og prøvekarakterer.

Resultaterne ses, når man betragter stx og htx under et, fordi der ellers er for få studenter i hver gruppe. Ligeledes har vi slået de to nederste socialgrupper sammen på A-niveauet, da der er rela-

tivt få personer i den nederste socialgruppe, den såkaldte risikogruppe, fx er der i 2006 kun 67 studenter. I nedenstående tabel ses først, hvordan socialgruppernes karakterer i fysik på A-niveau på htx og stx har ændret sig efter reformen. Reformstudenter sammenlignes igen med studenter fra 2006 i forhold til følgende fire vurderingsformer i fysik på A-niveau: mundtlig prøve, skriftlig prøve, mundtlig årskarakter og skriftlig årskarakter.

Tabel 19

Ændringer i fysikkarakterer på A-niveau på htx og stx i forhold til 2006, fordelt på socialgrupper og vurderingsformer

	Mundtlig prøve (N = 4.033)		Skriftlig prøve (N = 9.178)		Mundtlig årskarakter (N = 9.211)		Skriftlig årskarakter (N = 9.209)	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	0,18	0,25	-0,06	0,15	0,64	0,58	0,69	0,62
Mindst en forælder har en kort eller mellem-lang videregående uddannelse	0,45	0,22	-0,55	0,02	0,28	0,55	0,63	0,56
Ingen forældre har en videregående uddannelse/risikogruppe	-0,03	-0,15	-0,99**	-0,51*	-0,02**	-0,13**	0,09**	0,04**
<i>Forskel på øverste og nederste socialgruppe</i>	<i>0,21</i>	<i>0,40</i>	<i>0,93**</i>	<i>0,66*</i>	<i>0,66**</i>	<i>0,72**</i>	<i>0,78**</i>	<i>0,58**</i>

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

*Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på fire lineære regressionsmodeller, en model for hver vurderingsform. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangen. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby, gymnasieretning. Referencegruppen er studenter fra 2006. Studenter fra 2007 er også medtaget i analysen, men da der ikke er signifikante forskelle på socialgruppernes karakterforskelle i 2006 og 2007, er resultater for 2007 ikke fremstillet i tabellen. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2007. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.*

Af tabellen ses, at der, hvad angår karakterer i den skriftlige prøve og de to årskarakterer, er sket en relativt markant forøgelse af forskellen mellem øverste og nederste socialgruppe (0,58-0,93 karakterpoint). Forøgelsen af forskellen mellem socialgruppernes karakterer gælder for studenter fra både 2008 og 2009. Af tabellen ses også, at grunden til, at forskellen mellem øverste og nederste socialgruppe er øget, hvad angår årskaraktererne, mest af alt er, at øverste socialgruppe

har oplevet en stigning i årskarakterer (0,58-0,64 karakterpoint). Derimod skyldes den øgede karakterforskel i den skriftlige prøve, at nederste socialgruppe har oplevet et fald i karakterer (0,99 og 0,51 karakterpoint).

I nedenstående tabel ses, at resultaterne på B-niveau ligner resultaterne på A-niveau. Tabellen viser, hvordan socialgruppernes karakterer i fysik på B-niveau på htx og stx har ændret sig efter reformen. Reformstudenter sammenlignes igen med studenter fra 2006 i forhold til karakterer i den mundtlige prøve og mundtlig årskarakter, idet der på B-niveau ikke er en skriftlig prøve i faget og dermed heller ikke en særskilt skriftlig dimension.

Tabel 20

Ændringer af fysikkarakterer på B-niveau på htx og stx i forhold til 2006, fordelt på socialgrupper og vurderingsformer

	Mundtlig prøve (N = 14.111)		Mundtlig årskarakter (N = 32.290)	
	2008	2009	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	-0,11	0,12	-0,11	0,12
Mindst en forælder har en kort eller mellem-lang videregående uddannelse	0,33*	0,67	-0,34*	-0,04
Ingen forældre har en videregående uddannelse	0,14	0,56*	-0,28	-0,06
Risikogruppe	-0,10	0,16	-0,78**	-0,61**
Forskel på øverste og nederste socialgruppe	-0,01	-0,04	0,67**	0,73**

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på to lineære regressionsmodeller, en model for hver vurderingsform. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangen. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby, gymnasieretning. Referencegruppen er studenter fra 2006. Studenter fra 2007 er også medtaget i analysen, men da der ikke er signifikante forskelle på socialgruppernes karakterforskelle i 2006 og 2007, er resultater for 2007 ikke fremstillet i tabellen. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2007. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.

Af tabellen ses, at der, hvad angår den mundtlige årskaracter, er sket en relativt markant forøgelse af karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe (0,67 og 0,73 karakterpoint). Af tabellen ses også, at grunden til, at forskellen mellem øverste og nederste socialgruppe er øget, mest af alt er, at nederste socialgruppe har oplevet et fald i årskaracterer (0,78 og 0,61 karakterpoint). Heller ikke i den mundtlige prøve på B-niveau er der sket nogen signifikant forøgelse af karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe. I 2009 er forskellen mellem næstnederste socialgruppe og øverste socialgruppe tværtimod blevet mindsket med 0,44 karakterpoint. Dette resultat er imidlertid ikke signifikant.

Med reformen skete der væsentlige ændringer af prøveformerne (efter 2009 er der foretaget nye ændringer). Den skriftlige prøve på A-niveau blev på begge uddannelser udvidet fra fire til fem timer. Desuden indgår den efter reformen i lodtrækning, mens eleverne før reformen kunne være sikre på at komme til prøve i skriftlig fysik på A-niveau. De største indholdsmæssige ændringer forekommer imidlertid i de mundtlige prøveformer. Således er der ingen enkeltfaktor i prøven i fysik, der kan forklare, at studenternes sociale baggrund har større betydning for de skriftlige karakterer efter reformen, end de havde før reformen.

I de mundtlige prøver kom der med reformen større fokus på eksperimentelt arbejde. På B-niveau og på A-niveau på stx skulle eksaminanderne udføre et stykke eksperimentelt arbejde i forbindelse med eksaminationen. På stx på A- og B-niveau skulle dette gennemføres i grupper. På htx skulle det gennemføres individuelt og med en forberedelsestid på 24 timer. På htx på A-niveau kunne man vælge mellem en mere traditionel prøve uden eksperimentelt arbejde og en ny prøveform, der mindede om prøveformen på B-niveauet. På tværs af htx og stx er det imidlertid få elever, der er blevet eksamineret med 24 timers forberedelsestid, og det er derfor tvivlsomt, om det har nogen indflydelse på denne undersøgelses resultat. Det er ikke blevet registreret, hvilke eksaminander der er blevet eksamineret efter hvilken prøveform, der hvor der har været valgmulighed. I EVA's fagevaluering var der efter eksamen i 2008 stor usikkerhed om flere aspekter ved prøverne, bl.a. om eleverne måtte have rapporter med til prøven. Dette har betydning for, hvor selvstændigt eksaminanden skal kunne arbejde. Men under alle omstændigheder ser det ikke ud til, at de mundtlige prøveformer har resulteret i, at den sociale baggrund har fået større betydning.

3.4.5 Matematik på hhx, htx og stx

Matematik er et centralt fag på alle tre uddannelser. På htx var matematik før såvel som efter reformen obligatorisk på B-niveau, mens det kunne tilvælges på A-niveau. På hhx skulle eleverne tidligere vælge to ud af tre fag, hvor matematik på B-niveau var det ene. Efter reformen er matematik blevet obligatorisk på C-niveau, mens det stadig er valgfrit på B- og A-niveau. På stx var matematik tidligere obligatorisk blandt de matematiske studenter, mens de sproglige studenter havde naturfag, der formelt set gav matematikkompetencer på C-niveau. Efter reformen er matematik blevet obligatorisk på C-niveau og kan – som på hhx – tilvælges som studieretningsfag

eller som valgfag på B- og A-niveau. Samtidig med reformen blev der indført specifikke adgangskrav til de videregående uddannelser. Matematik B er et specifikt adgangskrav til mange uddannelser. I forbindelse med EVA's fagevaluering i 2008 og 2009 fremgik det, at mange elever valgte matematik på B-niveau som en slags helgardering.

Andelen af elever, der vælger matematik på A-niveau, har ikke ændret sig markant. På hhx er den faldet med 5 procentpoint og ligger i 2009 på 16 %. På htx er den steget med 9 procentpoint og ligger i 2009 på 79 %, mens den på stx er faldet med 3 procentpoint til 41 % i 2009. Procenttallene dækker dog over meget forskellige tal, idet elevvolumen er meget forskellig på de tre uddannelser. Når vi i nedenstående analyse ser på tværs af de tre uddannelser for at opnå en tilstrækkelig volumen i hver af de fire socialgrupper, er det altså vigtigt at huske på, at stx-studerende tegner sig for langt den største andel af matematikkarakterer.

Analysen på tværs af uddannelser viser, at betydningen af studenternes sociale baggrund er øget, hvad angår begge årskarakterer på begge årgange efter reformen, når det gælder A-niveauet. På B-niveauet kan den øgede betydning kun ses i årskaraktererne i 2009, ikke i 2008. På A-niveauet er der desuden en signifikant forøgelse af betydningen af den sociale baggrund i 2008, når det gælder den skriftlige prøve. En tilsvarende forøgelse kan ikke findes i 2009 eller på B-niveauet. Og der er i ingen tilfælde nogen signifikant forøgelse i forbindelse med den mundtlige prøvekarakter.

I nedenstående tabel ses først, hvordan socialgruppernes karakterer i matematik på A-niveau på hhx, htx og stx har ændret sig efter reformen. Reformstuderende sammenlignes igen med studenter fra 2006 i forhold til følgende fire vurderingsformer i matematik på A-niveau: mundtlig prøve, skriftlig prøve, mundtlig årskarakter og skriftlig årskarakter.

Tabel 21**Ændringer i matematikkarakterer på A-niveau på hhx, htx og stx i forhold til 2006, fordelt på socialgrupper og vurderingsformer**

	Mundtlig prøve (N = 18.637)		Skriftlig prøve (N = 41.383)		Mundtlig årskarakter (N = 41.401)		Skriftlig årskarakter (N = 41.381)	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	0,06	0,01	0,51	0,27	0,52	0,54	0,40	0,48
Mindst en forælder har en kort eller mellem-lang videregående uddannelse	0,02	0,11	0,20*	0,36	0,22**	0,30*	0,26	0,38
Ingen forældre har en videregående uddannelse	0,12	0,29	0,22*	0,41	0,09**	0,06**	0,15**	0,07**
Risikogruppe	0,10	-0,19	-0,40**	0,16	-0,46**	-0,30**	-0,54**	-0,28**
Forskel på øverste og nederste socialgruppe	-0,04	0,20	0,91**	0,11	0,98**	0,84**	0,94**	0,76**

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på fire lineære regressionsmodeller, en model for hver vurderingsform. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangen. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby, gymnasieretning. Referencegruppen er studenter fra 2006. Studenter fra 2007 er også medtaget i analysen, men da der ikke er signifikante forskelle på socialgruppernes karakterforskelle i 2006 og 2007, er resultater for 2007 ikke fremstillet i tabellen. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2007. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.

Af tabellen ses, at der, hvad angår begge årskarakterer for begge reformårgange, er sket en relativt markant forøgelse af karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe (0,76 og 0,98 karakterpoint). Af tabellen ses også, at grunden til, at forskellen mellem øverste og nederste socialgruppe er øget, er, både at øverste socialgruppe har oplevet en stigning i årskaraktererne (0,40-0,54 karakterpoint), og at nederste socialgruppe har oplevet et fald i årskaraktererne (0,28-0,54 karakterpoint). For gruppen af studenter, der ikke har nogen forældre med en videregående uddannelse, er forskellen i årskarakterer efter reformen ligeledes øget i forhold til øverste socialgruppe (0,25-0,48 karakterpoint). Denne forskel skyldes ikke, at studenter med forældre, der ikke har en videregående uddannelse, har fået lavere årskarakterer efter reformen, men skyldes, at deres karakterer ikke er steget lige så meget som øverste socialgruppes årskarakterer.

Der er sket en forøgelse af karakterforskellen mellem øverste socialgruppe og de tre andre socialgrupper i den skriftlige prøve på årgang 2008. Denne øgede karakterforskel kan ikke påvises i 2009. For den mundtlige prøve kan der ikke påvises nogen øget forskel mellem socialgruppernes karakterer.

Tabellen nedenfor viser, at der heller ikke på B-niveauet kan påvises signifikante resultater i den mundtlige prøve på B-niveau. Det samme gælder den skriftlige prøve, mens der i 2009 er en forøgelse af betydningen af social baggrund, hvad angår årskaraktererne. Det skyldes i begge tilfælde, at alle socialgrupper har oplevet, at karakterniveauet er faldet. Faldet har her været større i den nederste socialgruppe, den såkaldte risikogruppe, end i de øvrige grupper.

Tabel 22
Ændringer af matematikkarakterer på B-niveau på hhx, htx og stx i forhold til 2006, fordelt på socialgrupper og vurderingsformer

	Mundtlig prøve (N = 14.816)		Skriftlig prøve (N = 39.796)		Mundtlig årskarakter (N = 52.663)		Skriftlig årskarakter (N = 52.648)	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Mindst en forælder har en lang videregående uddannelse	0,17	-0,06	-0,91	-0,81	-0,18	-0,17	-0,09	-0,11
Mindst en forælder har en kort eller mellem-lang videregående uddannelse	0,11	0,26	-1,00	-0,69	-0,19	-0,03	-0,17	-0,01
Ingen forældre har en videregående uddannelse	-0,03	0,11	-0,87	-0,71	-0,23	-0,17	-0,21	-0,13
Risikogruppe	-0,32	-0,37	-0,9	-0,9	-0,21	-0,49*	-0,24	-0,45*
Forskel på øverste og nederste socialgruppe	0,49	0,31	0,01	0,09	0,03	0,32*	0,15	0,34*

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Resultaterne i tabellen baserer sig på fire lineære regressionsmodeller, en model for hver vurderingsform. I regressionsanalysen har vi undersøgt, om karakterforskellene mellem socialgrupperne varierer med studenterårgangen. Denne sammenhæng er korrigeret for følgende kontrolvariable: køn, herkomst, familiens bruttoindkomst, folkeskolekarakterer, familietype, antal flytninger i løbet af opvæksten, størrelsen på bopælsby, gymnasieretning. Referencegruppen er studenter fra 2006. Studenter fra 2007 er også medtaget i analysen, men da der ikke er signifikante forskelle på socialgruppernes karakterforskelle i 2006 og 2007, er resultater for 2007 ikke fremstillet i tabellen. Stjernerne i tabellen indikerer, om de tre nederste socialgrupper har øget karakterafstanden til øverste socialgruppe i forhold til studenter fra 2007. ** = signifikant ved 0,01, * = signifikant ved 0,05.

Hverken på A- eller B-niveau har betydningen af studenternes sociale baggrund ændret sig væsentligt efter reformen i forhold til de mundtlige prøver. Det er derfor unødvendigt at gennemgå alle ændringer i de i alt seks prøveformer. Hertil kommer, at der efter 2009 er sket ændringer, således at de prøveformer, som eksaminanderne blev prøvet efter i 2008 og 2009, ikke længere eksisterer. Der var fx på stx og htx valgmulighed mellem to prøveformer på A-niveau, mens der i dag blot eksisterer en prøveform, der integrerer elementer fra de tidligere prøveformer. Et fælles træk for flere af prøveformerne skal imidlertid nævnes. Eksamensspørgsmålene skulle offentliggøres på forhånd, hvilket nogle lærere vurderede resulterede i en større spredning. Det er ikke på individniveau registreret, hvilke studenter der er blevet eksamineret i en sådan prøveform, og det kan derfor ikke afgøres med sikkerhed, om offentliggørelsen af eksamensspørgsmål har haft betydning for spredningen af karakterer. I det samlede billede er der imidlertid ingenting, der tyder på, at det er tilfældet, idet indeværende undersøgelse netop viser, at betydningen af social baggrund ikke er ændret i netop den mundtlige prøveform.

På A-niveauet kunne vi konkludere, at der i 2008 var en forøgelse af betydningen af studenternes sociale baggrund i forbindelse med den skriftlige prøve. Det er meget vanskeligt at sige, om dette har noget med ændrede prøveformer at gøre – ikke mindst fordi ændringerne peger i forskellig retning. På htx har eksaminanderne efter reformen fået to døgn til at forberede sig på et bilagsmateriale. I disse to døgn kan de modtage vejledning og benytte sig af alle hjælpemidler. På htx har man derimod indført en delprøve uden hjælpemidler. Derved minder prøveformen på htx om prøveformen på stx, der igen minder om formen på stx før reformen. Stx-studerne, der samlet set fylder mest i tabellen ovenfor, er således dem, der har oplevet den mindste ændring i prøveformen.

3.5 Længde på videregående uddannelse

I dette afsnit har vi i stedet for karakterer fokuseret på, hvilken videregående uddannelse socialgrupperne vælger efter de gymnasiale uddannelser. Her har vi opdelt valg af videregående uddannelse i tre kategorier efter længde på uddannelsen: kort videregående uddannelse, mellem-lang videregående uddannelse og lang videregående uddannelse. Vi har undersøgt, om gymnasireformen også har skabt større forskelle mellem socialgruppernes valg af uddannelseslængde. Analysen viser, at der ikke er nogen signifikante ændringer i socialgruppernes valg af længde på den videregående uddannelse påbegyndt op til 1,5 år efter de gymnasiale uddannelser. Analysen er dog usikker, da det kun er 51 % af studenterne fra 2006-2009, der har valgt at påbegynde en videregående uddannelse 1,5 år efter afsluttet gymnasieuddannelse (for en nærmere beskrivelse af analysen se appendikset). I 2014 vil EVA igen lave samme analyse. I 2014 vil datagrundlaget være langt bedre, da langt flere studenter vil have valgt at påbegynde en videregående uddannelse.

Appendiks A

Uddybende om metoden

Undersøgelsens formål er at teste, om den sociale baggrund, efter indførelsen af reformen, har fået større betydning for karakterer på de gymnasiale uddannelser og for valg af videregående uddannelse. For at vurdere om den sociale baggrund har fået større betydning efter reformen, har vi overordnet set sammenlignet to grupper af studenter. Vi har sammenlignet de to første årgange af studenter, der har gennemført de gymnasiale uddannelser efter gymnasireformen (årgang 2008 og 2009) med de to sidste studenterårgange før reformen, altså de to årgange, der blev studenter i 2006 og 2007. Ved at inddele studenterne i fire socialgrupper har vi undersøgt, om karakterforskelle mellem socialgrupperne er øget efter reformen. Desuden har vi undersøgt, om gymnasireformen har skabt større forskelle mellem socialgruppernes valg af længde på videregående uddannelse efter de gymnasiale uddannelser. På denne måde har vi kunnet konstatere, om betydningen af den sociale baggrund er øget efter reformen.

Undersøgelsen baserer sig udelukkende på registerdata fra Danmarks Statistik (DST). Den valgte metode og datagrundlag egner sig til at konstatere, om den sociale baggrund er øget med reformen, men giver ikke et datagrundlag, der er egnet til at forstå, hvorfor betydningen af den sociale baggrund er øget. Af samme grund inddrages der løbende i rapporten resultater fra EVA's andre undersøgelser om gymnasireformen, som i nogle tilfælde kan give en pejling på, hvorfor betydningen af den sociale baggrund er øget.

Korrektion af ændringer i elevgrundlag

Man kan ikke direkte slutte, at øgede karakterforskelle mellem socialgrupperne skyldes reformen. Man er nødt til at sikre, at hver enkelt socialgruppe, før og efter reformen, er ens i forhold til andre faktorer, der påvirker karaktererne på de gymnasiale uddannelser. Fx har reformstudenter fra nederste socialgruppe dårligere faglige forudsætninger, når de starter på de gymnasiale uddannelser (målt på folkeskolekarakterer), end studenter før reformen, der også er placeret i nederste socialgruppe. For at isolere effekten af reformen er det derfor vigtigt at korrigerer for ændringer i fx folkeskolekarakterer. Når vi vurderer effekten af reformens påvirkning af betydningen af den sociale arv, korrigerer vi derfor for en lang række forhold, der påvirker studenternes karakterer,

sådan at samme socialgrupper før og efter reformen ensartes i forhold til følgende baggrundskarakteristika:

- Køn
- Studentens herkomst (etnisk dansker, indvandrer/efterkommer fra ikke vestligt land, indvandrer/efterkommer fra vestligt land)
- Familiens bruttoindkomst (samlede indkomst før skat, målt året inden personen bliver student)
- Folkeskolekarakter (studentens gennemsnitskarakter ved folkeskolens afgangsprøve i dansk og matematik)
- Familietype (bor uden forældre, bor med enlig forælder, bor med begge forældre)
- Antal flytninger i løbet af opvæksten (ingen, 1, 2-3, 4-5, over 5)
- Størrelsen på bopælsby (hovedstadsområdet, byer med mere end 100.000 indbyggere, 10.000 – 100.000 indbyggere, 200 – 9.999 indbyggere, landdistrikter), målt den første januar det år, studenten dimitterede)
- Gymnasieretning (hxx, htx og stx).

Vi har anvendt ovenstående variable, da de alle har relativ stor betydning for studenternes præstationer i de gymnasiale uddannelser. Desuden er variablene anvendt i andre undersøgelser af unges præstationer i uddannelsessystemet. Variablene stammer fra følgende registre hos DST: Befolkningsregisteret, Elevregisteret, Uddannelsesregisteret og Indkomstregisteret.

Gymnasiekarakterer i de enkelte fag, studieretningsprojektet samt karakterer i AT og studieområdet er trukket fra DST's "Gymnasiekarakterregister". Gennemsnitskarakteren for de gymnasiale uddannelser er trukket fra registret "Karakter, hele uddannelser", hvor det er muligt at få oplysninger om studentens karaktergennemsnit på eksamensbeviset. Karakteroplysninger bliver løbende revideret i registrene. Særligt det første år efter at karakterne er indberettet, kan der forekomme rettelser. De karakterdata som EVA har anvendt i undersøgelsen, er som minimum revideret et år efter registreringen.

Socialgrupper

En helt grundlæggende analyseenhed i rapporten er studenternes inddeling i socialgrupper. Inddelingen i socialgrupper er central i undersøgelsen, da øgede karakterforskelle mellem socialgrupperne tolkes som øget betydning af social arv.

Vi har inddelt studenterne i fire socialgrupper. De første tre grupper er baseret på deres forældres uddannelsesniveau:

- 1 Studenter, der har mindst en forælder med en lang videregående uddannelse
- 2 Studenter, der har mindst en forælder med en kort eller mellemlang videregående uddannelse (og ingen forældre med en lang videregående uddannelse)
- 3 Studenter, hvor ingen af forældrene har en videregående uddannelse.

Inddelingen er dannet ud fra forældrenes højst fuldførte uddannelsesniveau målt i oktober året før studenten dimitterede. Hvis studenten på dette tidspunkt boede hjemme, blev forældrenes uddannelsesniveau målt ud fra de forældre studenten boede sammen med, hvilket både kan være biologiske forældre og ikke biologiske forældre. Hvis studenten var flyttet hjemmefra, blev forældrenes uddannelsesniveau målt ud fra studentens biologiske forældre. Forældre, hvis højeste uddannelsesniveau er en gymnasial uddannelse, tilhører kategori 3, "Studenter, hvor ingen af forældrene har en lang videregående uddannelse".

Den fjerde gruppe er en ekstra socialgruppe (kaldet risikogruppen), som vi har dannet. Den er karakteriseret ved, at studenten har stor risiko for at præstere dårligt på de gymnasiale uddannelser. For at blive placeret i risikogruppen skal studenten opfylde mindst tre af følgende fem kriterier:

- Begge forældre er ufaglærte
- Bruttoindkomsten for husstanden er blandt de laveste 25 %
- Studentens folkeskolekarakterer er blandt de laveste 25 %
- Studenten er af anden etnisk herkomst end dansk
- Studenten bor ikke hjemme i hele gymnasieperioden.

Alle fem kriterier er faktorer, der i høj grad øger risikoen for at præstere dårligt på de gymnasiale uddannelser. Dette har vi testet empirisk i undersøgelsen. Alle faktorer reducerer karaktergennemsnittet med minimum 0,33 karakterpoint. Den faktor, der klart reducerer karaktergennemsnittet mest, er faktoren, der måler, om studentens folkeskolekarakter er blandt de laveste 25 %. Her reduceres karaktergennemsnittet med 2,02 karakterpoint. Risikogruppen dækker derved over de studenter, der har særligt svært ved at præstere i de gymnasiale uddannelser. Det er kun muligt at være placeret i én socialgruppe. Opfylder en student kriterierne for at være i risikogruppen, bliver han eller hun placeret her.

Den statistiske analyse

I analyserne af udviklinger i socialgruppernes karakter anvendes en lineær regressionsmodel. Den centrale variabel i analyserne er interaktionsleddet mellem variabelen, der angiver socialgruppen, og variabelen, der angiver, hvilken årgang studenten er fra. Ved at undersøge interaktionsleddet er det muligt at undersøge, om betydningen af variabelen for socialgruppen varierer fra årgang til årgang, og derved undersøge, om karakterforskellene mellem socialgrupperne ændrer sig efter reformen. De ovennævnte baggrundskarakteristika indsættes som hovedeffekter i modellen. På denne måde korrigeres der for, at de enkelte socialgruppers elevgrundlag varierer over årgangene.

I analysen af, om gymnasireformen også har skabt større forskelle mellem socialgruppernes valg af længde på videregående uddannelse, er der anvendt en logistisk regressionsmodel. Den afhængige variabel i modellen angiver, om studenten påbegynder en lang videregående uddannel-

se, eller om studenten påbegynder en kort eller mellemlang videregående uddannelse. Den centrale variabel i analysen er igen interaktionsleddet mellem variabelen, der angiver socialgruppen, og variabelen, der angiver, hvilken årgang studenten er fra. Analysen korrigeres igen for ovennævnte baggrundskarakteristika. Analysen giver mulighed for at undersøge, om forskelle i socialgruppernes chance for at tage en lang videregående uddannelse, ændres efter reformen. Da undersøgelsen blev gennemført, var det kun muligt at følge studenternes uddannelsesvalg frem til og med 2011. Analysen baserer sig derfor kun på de 51 % af studenterne fra 2006-2009, der 1,5 år efter de blev studenter tog en videregående uddannelse. Analysen er derfor usikker, da den ikke giver et helt dækkende billede af studenternes valg af videregående uddannelse.

EVA har ikke foretaget modelsøgning, da alle baggrundsvariable i de opstillede modeller har vist sig at være signifikante ved minimum 0,05 signifikansniveau. EVA har gennemført forudsætningstest af de anvendte statistiske modeller. Der er testet for, om fejlleddene er uafhængige og normalfordelte, og for multikollinearitet. EVA vurderer, at modellen overholder forudsætningerne på et rimeligt niveau.

Omsætning af 13-skala til 7-trinskala

Fra august 2006 fik nye årgange samt den årgang, der startede i 2005 og dimitterede i 2008, karakterer efter den nye 7-trins-skala. Det betyder, at reformstudenter fra 2008 har fået karakterer efter den nye skala fra 2. g, mens reformstudenter fra 2009 har fået karakterer efter den nye skala i hele uddannelsesforløbet. Da det er meget få karakterer, man får i 1. g, har reformstudenter fra 2008 i praksis kun fået meget få karakterer efter den gamle 13-skala. I undersøgelsen har vi omregnet alle karakterer fra den gamle til den nye karakterskala. Vi har anvendt Ministeriet for Børn og Undervisnings omsætningstabeller for enkeltkarakterer og for karaktergennemsnit.

EVA har undersøgt, om selve omregningen fra 13-skala til 7-trins-skala påvirker karakterforskellen mellem socialgrupperne. Det har vi gjort ved først at udvælge de studenter, der har fået karakterer efter 13-skalaen, og beregne, hvor stor karakterforskellen er mellem øverste og nederste socialgruppe målt i standardafvigelse. Herefter har vi omsat karakterne til 7-trins-skala og igen beregnet karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe i standardafvigelse. Slutteligt har vi undersøgt, om omsætningen af karaktererne har ændret karakterforskellen mellem de to socialgrupper målt i standardafvigelse. På denne måde har vi standardiseret karakterforskellene mellem de to grupper så det er muligt at sammenligne forskellen på to forskellige skalaer. Tendensen er, at karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe bliver kunstigt mindre, når man omregner karaktererne. Der er dog tale om en meget lille ændring i karakterforskellen mellem øverste og nederste socialgruppe. Den største ændring, der er fundet i datamaterialet, er på 0,05 karakterpoint. EVA vurderer, at ændringerne ikke har nævneværdig betydning for undersøgelsens resultater.

En ting er den tekniske omsætning af karakterer fra 13-skala til 7-trins-skala, noget andet er, om lærernes brug af den nye skala i sig selv skaber større karakterforskelle mellem socialgrupperne. Dette forhold er det ikke muligt at teste empirisk.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

Østbanegade 55, 3.
2100 København Ø

T 35 55 01 01
F 35 55 10 11

E eva@eva.dk
H www.eva.dk

Danmarks Evalueringsinstitut udforsker og udvikler kvaliteten af dagtilbud for børn, skoler og uddannelser. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

Læs mere om EVA på vores hjemmeside, www.eva.dk.
Her kan du også downloade alle EVA's udgivelser
– trykte eksemplarer kan bestilles via en boghandler.

ISBN: 978-87-7958-670-3

